

Bestuursrapportage-II 2024

Provincie Noord-Brabant

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	3
Leeswijzer.....	4
Programma 1 Bestuur en veiligheid.....	5
Programma 2 Ruimte en wonen	13
Programma 3 Water en bodem	19
Programma 4 Natuur en milieu.....	29
Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling	44
Programma 6 Energie.....	51
Programma 7 Landbouw en voedsel	58
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit	67
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling.....	74
Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd.....	81
Algemeen financieel beleid	86
Paragrafen	87
Bedrijfsvoering	p87

Leeswijzer

Voor u ligt de tweede bestuursrapportage van 2024. Deze rapportage is opgezet als een afwijkingenrapportage. In deze bestuursrapportage rapporteren wij middels een stoplichtenmodel over de voortgang van de uitvoering van doelstellingen en prestaties van 2024 en lichten we afwijkingen nader toe.

Per programma geven we het verloop van de doelstellingen en prestaties weer, waarbij afwijkingen (stoplichtkleur 'oranje', of 'rood') van de planning nader worden toegelicht. Voor doelstellingen en/of prestaties die op koers liggen (stoplichtkleur 'groen') is het uitgangspunt dat geen toelichting vereist is. Twee prestaties/doelstellingen hebben om uitlopende gegronde redenen geen stoplichtkleur meegekregen ('stoplichtkleur grijs'). In deze Bestuursrapportage wordt toegelicht om welke doelstellingen/prestaties het gaat en wat hiervan de reden is.

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren;
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren;
- Wat mag het kosten? Dit is het overzicht met verloop van de begroting t/m wijzigingen n.a.v. deze Bestuursrapportage.

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Inleiding

Op 8 maart 2024 stelden PS het [beleidskader Toekomstbestendig Bestuur](#) vast. In de periode daarna is gewerkt aan de bijbehorende uitvoeringsagenda. Met de uitvoeringsagenda willen wij als provincie ons steentje bijdragen aan een slagvaardig, democratisch, rechtmatig en veilig en weerbaar openbaar bestuur. In de uitvoeringsagenda werken we zoveel mogelijk met concrete activiteiten toe naar het hoger liggend doel: een toekomstbestendig openbaar bestuur.

Om het bestuur efficiënter en effectiever te maken, starten we een werkplaats voor openbaar bestuur en stimuleren we onderzoek naar bestuurskracht en realisatiekracht van gemeenten door een stimuleringsregeling. Met de organisatie van regionale omgevings- en ontwikkeldagen wordt de regionale samenwerking tussen de verschillende overheden en partners bestendig. En om de democratie in Brabant te versterken gaan we inwoners eerder en beter betrekken bij ons werk door participatie verder te professionaliseren en zetten we ons extra in voor het betrekken van jongeren en inwoners in het stille midden.

Op het gebied van rechtmatig bestuur houdt de provincie toezicht op financieel beheer, huisvesting van vergunninghouders, informatie- en archiefbeheer, en omgevingsrecht. We organiseren dit jaar dialooggesprekken en kennisbijeenkomsten om kennis te delen en de verbinding te versterken. Daarnaast worden thema-onderzoeken uitgevoerd en gewerkt aan de doorontwikkeling van risico- en datagericht toezicht.

Veiligheid

Op het thema veiligheid is in de afgelopen periode samen met de betrokken gemeenten en partners gewerkt aan het vitaliseren van een aantal vakantieparken in Brabant. De Risk Factory Midden- en West-Brabant heeft de prognose van 5.000 bezoekers gehaald. Met de partnerorganisaties wordt bekeken op welke wijze de doelgroep senioren kan worden toegevoegd om het aantal bezoekers verder omhoog te brengen. Met de SSIB zijn we in gesprek over de taken van de groene BOA's en de bijbehorende ondersteuning en uitrusting. Daarnaast zijn we betrokken bij de transitie naar twee RIEC's in Brabant.

Gezondheid

Gezondheid is een integraal thema dat dwars door alle beleidsprogramma's loopt. We werken eraan om gezondheid in alle provinciale programma's een plek te geven volgens het principe 'Health in all Policies'. Per begrotingsprogramma is daarom minimaal één gezondheidsindicator opgenomen in de begroting die bijdraagt aan drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander. Volgens planning leveren we de 2e versie van het Gezondheid Informatie Knooppunt in het najaar van 2024 op, een informatiesysteem dat de voortgang van de gezondheidsindicatoren monitort. Eind 2024 verwachten we de nieuwe cijfers van het RIVM met de De Levensverwachting in als Goed Ervaren Gezondheid. Hierbij verwachten we dat de Corona-periode op de korte termijn een negatief effect heeft op de levensverwachting. Of het ook effect heeft op de ervaren gezondheid zal uit de cijfers blijken.

De derde dag van de gezondheid is 21 juni 2024 georganiseerd om samen met onze partners stappen te zetten in de beweging van zorg naar gezondheid.

Brede Welvaart

Brede welvaart is net zoals gezondheid een integraal thema dat binnen alle beleidsprogramma's geborgd moet worden. In alle uitvoeringsagenda's is daarom voor het thema brede welvaart een project of een indicator opgenomen. Deze projecten worden in een totaaloverzicht meegenomen in

de uitvoeringsagenda brede welvaart. Dit jaar is gestart met de Brabantse monitor brede welvaart met een verdieping op het thema gezondheid en jongeren, deze zal in 2025 worden opgeleverd. In november zal in navolging van een succesvolle week van de brede welvaart in 2023 weer in samenwerking met de Universiteit van Tilburg de dag van de brede welvaart plaatsvinden.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid en integriteit

Indicatoren:

- Door een online social media campagne is de meldingsbereidheid positief beïnvloed.
- Een inmiddels beschikbaar risicotaxatietool ondermijning bedrijventerreinen met indicatoren vergroot de mogelijkheden om criminaliteit en ondermijning op bedrijventerreinen tegen te gaan.
- Uitvoeren van de handreikingen en acties uit de Brabantse norm weerbare overheid door gemeenten en provincie versterkt een weerbare overheid in Noord-Brabant ("de dijken overal even hoog").

Wat gaan we daarvoor doen?

Cursus 'Vergroting weerbaarheid' verzorgen voor provinciale collega's, die nieuw binnenkomen of die waarvoor dat gezien hun taak van belang is

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal provinciale collega's dat de cursus 'Vergroting weerbaarheid' heeft gevolgd	100			

Samen met Taskforce-RIEC Brabant Zeeland gesprekken voeren met gemeenten om hun fitheid tegen ondermijning te stimuleren

Indicator	2024	2025	2026	2027
Gemeenten die stappen zetten om fitheid tegen ondermijning te vergroten	56			

Uitvoering aanbevelingen uit het Masterplan interne weerbaarheid

Aantal jonge bezoekers aan de Riskfactory

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal jonge bezoekers aan de Riskfactory	5.000			

Wat willen we bereiken?

Brede Welvaart incl. Gezondheid

Verstevigen Brede Welvaart voor alle Brabanders

Indicator 2024

- We ontwikkelen een monitor brede welvaart in Brabant (populatieonderzoek uitgevoerd naar de ervaren brede welvaart vastgesteld op 11 juli 2023)

Gezondheid

Indicator 2024

- De Levensverwachting in als Goed Ervaren Gezondheid (LGEG, RIVM 4 jaarlijks uit GGD Volwassenmonitor). Op het moment van het vaststellen van de ambitie 'drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander', was de LGEG in Brabant voor het laatst gemeten in 2016. Inmiddels hanteert het RIVM een andere rekenmethode waardoor cijfers uit 2016 niet te vergelijken zijn met de nu beschikbare cijfers uit 2020. Om die reden nemen wij nu als referentiejaar 2020 voor genoemde ambitie.
- In GGD-regio West-Brabant was de LGEG in dat jaar 66,3 jaar, in GGD-regio Hart voor Brabant 66,8 jaar en in GGD-regio Brabant Zuidoost 67 jaar. Brabantbreed 66,7 jaar.
- Alle begrotingsprogramma's hebben met ingang van de begroting 2023 tenminste één gezondheidsindicator opgenomen, in de begroting 2024.

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoering geven aan de uitvoeringsagenda brede welvaart die invulling geeft aan rolname provincie

We verkennen of een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund (BOF2) haalbaar is en bij kan dragen aan het versterken van brede welvaart in Brabant

In het [bestuursakkoord](#) zijn er afspraken gemaakt om het BOF2 onder te brengen bij de BOM. Op dit moment vinden de gesprekken hierover plaats, de Staten worden over het vervolgproces geïnformeerd. Het door uw Staten gestelde kader wordt vooralsnog aangehouden bij het bepalen van het juiste alternatief, maar mogelijk zijn aanpassingen nodig. Indien dat het geval is, wordt PS betrokken bij richtinggevende keuzes.

Doorontwikkelen van Brabantse Monitor Gezondheid

Continue aandacht voor meekoppelkansen en monitoren voortgang op indicatoren begroting 2024

Organiseren dag van de gezondheid

Indicator	2024	2025	2026
Ieder begrotingsprogramma levert tenminste één gezondheidsindicator aan	9	PM	PM
De Levensverwachting in als Goed Ervaren Gezondheid (2023, 66,7 jaar)	Stijgend	Stijgend	Stijgend

Wat willen we bereiken?

Een toekomstbestendig openbaar bestuur

Indicatoren:

- In 2024 is participatiebeleid en -verordening voor de provinciale organisatie geformuleerd.

- Inwoners zijn bij tenminste zes beleids- en uitvoeringsontwikkelingstrajecten betrokken tot en met 2024.
- De kwaliteit van het openbaar bestuur bevorderen we via bestuurlijke samenwerking in Brabant

 Er is nog geen participatieverordening geformuleerd. De Wet versterking participatie op decentraal niveau, die provincies verplicht de inspraakverordening uiterlijk 1 januari 2027 te wijzigen in een participatieverordening, is op 4 juni 2024 aangenomen door de Eerste Kamer en wordt op 1 januari 2025 van kracht. Het opstellen van de participatieverordening wordt meegenomen in de Uitvoeringsagenda Toekomstbestendig bestuur.

Wat gaan we daarvoor doen?

Formuleren provinciaal participatiebeleid

Burgers zijn meer betrokken bij beleidsontwikkeling en –uitvoering

Indicator	2024	2025	2026	2027
Experimenten met verschillende vormen van participatie bij geplande beleidsvormingsprocessen	3	0	0	0

Opkomst verkiezingen in Noord-Brabant

 Geen streefwaarde benoemd. Geen geplande verkiezingen in 2024 voor de Tweede Kamer, provinciale staten en gemeenteraden. Het opkomstpercentage bij de verkiezingen van 6 juni 2024 voor het Europees Parlement bedroeg in Noord-Brabant 41,98%.

Organiseren bestuurlijke samenwerking

Wat willen we bereiken?

Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen voeren hun wettelijke taken conform de wet uit

Indicator:

- Eind 2024 kunnen we minstens 75% van de Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen als 'voldoet' beoordelen en is er geen die een 'voldoet niet' heeft gekregen. (Beoordelingen: voldoet / voldoet gedeeltelijk / voldoet niet)

Voor het onderdeel omgevingsrecht blijkt uit monitoring en tussenresultaten dat mogelijk een enkele gemeenten zal uitkomen op een eindoordeel 'Voldoet niet'. Voor huisvesting vergunninghouders blijft de druk onverminderd hoog op het huisvesten van vergunninghouders. Naar verwachting zal circa de helft van de gemeenten hun taakstelling voor de 1e helft van 2024 realiseren. Voor het 2e halfjaar verwachten wij geen verbetering van deze resultaten. Voor informatie- en archiefbeheer blijkt uit de voortgangsgesprekken dat een organisatie het toezichtoordeel 'voldoet niet' zal ontvangen. De resultaten van financieel toezicht komen aan het einde van het jaar beschikbaar. Onze gemeenten staan voor een flinke uitdaging om tot een sluitende begroting te komen voor begrotingsjaar 2025.

Wat gaan we daarvoor doen?

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht. (BBV verplichte indicator)

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	0	0	0	0

We beoordelen of Gemeenten, Waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen hun wettelijke taken uitvoeren conform de wet

Indicator	2024	2025	2026	2027
% toezichtontvangers dat door ons op één of meer toezichtsgebieden wordt beoordeeld	100%*	100%*	100%*	100%*

* Aantal toezichtontvangers op 1-1-2023: 101

We stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren via toezicht

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal georganiseerde regio/kennisbijeenkomsten	4	4	4	4

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Huisvesting vergunninghouders: Het hoofdlijnenakkoord (voor het nieuwe Kabinet) betreffende de intrekking van de Spreidingswet en voornemen om de voorrangsregeling voor statushouders bij sociale huurwoningen af te schaffen kan onzekerheden en risico's veroorzaken. Dit kan van invloed zijn op het behalen van de wettelijke taakstelling. Vooralsnog werken de Brabantse gemeenten hard aan het huisvesten van de gekoppelde vergunninghouders, maar lijkt het er op dat een groot deel van de gemeenten de taakstellingen niet haalt.
- Informatie- en archief: Risico dat het ontbreken van een overzicht archiefbescheiden bij het indienen van het informatiearrangement vóór 15 juli zorgt voor het oordeel 'voldoet niet'. Dit kan zorgen voor een toename van het aantal organisaties dat dat oordeel ontvangt. Er zijn een aantal organisaties die uitstel hebben ontvangen voor het inleveren van het informatie arrangement tot 1 oktober. Een voorlopig oordeel is daardoor nog niet in beeld.
- Financieel toezicht: met de Voorjaarsnota 2024 van het Rijk (waarin o.a. de afschaffing van de opschalingskorting en vervroegde toepassing per 2024 van de nieuwe wijze van indexeren) worden gemeenten vanaf 2024 geconfronteerd met een korting op het gemeentefonds. Gemeenten worden hiervoor in 2024 volledig gecompenseerd. In 2025 slechts voor een deel. De effecten hiervan op de gemeentelijke begrotingen 2025 zijn nog onzeker. Dit kan invloed hebben op de uitvoering en intensiteit van financieel toezicht op de begroting 2025.
- De Taskforce RIEC Brabant Zeeland is als organisatie momenteel in transitie naar een andere structuur en financieringsvorm vanaf 2025. Dit leidt er waarschijnlijk toe dat in 2024 de uitvoering van projecten vertraagt en minder subsidie wordt ingezet dan waar tot op heden rekening mee is gehouden.

Financieel overzicht

	Bedragen x € 1.000		
1. Bestuur en veiligheid	Begroting t/m wijz. 5	Wijziging 6	Begroting t/m wijz. 6
Lasten	26.111	4.486	30.596
Baten	2	-	2
Saldo baten en lasten	26.108 N	4.486 N	30.594 N

Programma 2 Ruimte en wonen

Inleiding

Het programma loopt op koers. Op 24 mei is door PS het Beleidskader Wonen en Werken vastgesteld ([PS 20/23](#)). Op basis daarvan wordt de uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027 opgesteld, waarvan dit najaar de vaststelling is voorzien.

Eind 2023 is het Ruimtelijk Voorstel aangeboden aan het Rijk. Dit voorstel is (mede) input voor de Nota Ruimte waarvan afgelopen juni van het Rijk het voorontwerp is ontvangen. Los van de verder te maken afspraken met het Rijk op basis van het Ruimtelijk Voorstel zijn we zelfbewust en proactief, aan de slag met de uitwerking. Zo hebben we de gebiedspaspoorten geactualiseerd en zijn we aan het verkennen hoe we het gebiedsgerichte omgevingsprogramma in gaan zetten (zie verder [Statenmededeling](#)).

1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden en zijn nu de eerste ervaringen opgedaan. Het werken met de nieuwe wet is voor alle partijen nog onwennig en het is nog te vroeg om eindconclusies te trekken. We kunnen wel stellen dat de inwerkingtreding van de wet, door een aantal tijdelijke alternatieve maatregelen te treffen, goed is verlopen en dat het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) werkt, hoewel er zeker ook nog gebreken zijn (zie [Statenmededeling](#)). Ook ondersteunen we het initiatief vanuit de Regionale Implementatiecoaches Omgevingswet (RIO) 'Samen bouwen met partners in regio's aan omgevingsplannen van Noord-Brabantse gemeenten, SPRONG'.

We zetten ons in om de woningbouw te versnellen. Zo worden onder andere via de regeling Stimulering Woningbouw gemeenten ondersteund bij het versnellen van woningbouw. Ook dragen we (financieel en organisatorisch) bij aan en nemen we deel aan de uitvoering van de [Regionale Woondeals](#). Daarnaast hebben we (ten behoeve van het beter benutten van de bestaande voorraad) in samenwerking met een drietal andere provincies een Handreiking optoppen opgesteld. Daarmee wordt kennis en ervaring met het toevoegen van nieuwe woonlagen aan bestaande gebouwen gedeeld (zie [nieuwsbericht](#)).

We werken aan het verduurzamen van onze bedrijventerreinen via de aanpak Grote Oogst. Na het accorderen van de 12 plannen van aanpak in 2023, zien we dat terreinen in verschillende snelheden aan de slag zijn gegaan en de eerste successen nu zichtbaar zijn (zie [Statenmededeling](#)). Ook zijn we aan de slag met het actualiseren van de programmeringsafspraken bedrijventerreinen. Hierbij is het een uitdaging om te zorgen voor voldoende (ontwikkel)ruimte voor economie op termijn.

Ook werken we onverkort aan de grote stedelijke opgaven van Brabant. Naar verwachting wordt in het najaar de uitvoeringsagenda [NOVEX Stedelijk Brabant](#) vastgesteld. Na de oprichting van de BV Fellenoord (Eindhoven) begin dit jaar, komt deze grote gebiedsontwikkeling nu in de uitvoeringsfase. Ook is de samenwerkingsagenda voor de gebiedsontwikkeling 't Zoet (Breda) herijkt. Verder is een samenwerkingsovereenkomst gesloten met de gemeente Maashorst, waarbij we samen investeren in de herontwikkeling van centrumgebied Uden, één van de 12 stedelijke gebiedsontwikkelingen uit het [bestuursakkoord](#).

Op basis van het vastgestelde Beleidskader Wonen en Werken zijn bij deze bestuursrapportage de doelstellingen en indicatoren hierop aangepast.

Samen met Brabantse partners en externe onderzoeksbureaus wordt gewerkt aan de inhoud van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 2.0. Deze wordt naar verwachting eind 2024 in definitieve vorm opgeleverd. Daarnaast houden we actuele ontwikkelingen bij op het gebied van stikstof(uitspraken) en andere landelijke ontwikkelingen. Ook continueert het stikstofloket haar ondersteunende en informerende werkzaamheden.

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van de Omgevingskwaliteit

Indicator:

- Kwalitatieve evaluatie naar de doorontwikkeling van het 'diep, rond en breed' werken, uit te voeren in 2027, met een tussentijdse evaluatie uit te voeren in 2025
- Gezondheid: in het programma Ruimte en Wonen zijn we onder andere actief met de verstedelijkingsopgaven en verduurzaming van de bedrijventerreinen. Hierin nemen we gezondheid bevorderende maatregelen zoals vergroening tegen hittestress. De activiteiten zijn verwerkt in het vast te stellen beleidskader leefomgeving.

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

Uitvoeren Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS)

Indicator	2024	2025	2026	2027
Nader te bepalen o.b.v. actualisatie Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof				

Op 23 april jongstleden heeft het college van Gedeputeerde Staten een bespreekversie van de BOS 2.0 vastgesteld. Deze versie gebruiken we om het gesprek aan te gaan met de Brabantse partners en met Provinciale Staten en om input op te halen voor de definitieve versie van de BOS 2.0, die naar verwachting in het najaar van 2024 wordt vastgesteld.

Wat willen we bereiken?

Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag

Indicatoren:

- Toename Brabantse woningvoorraad periode 2023- 2035:
Totaal toename: circa 165.000 / 13.500 per jaar
  - Waarvan sociale huurwoningen: circa 49.500 / 4.125 per jaar
  - Waarvan middeldure huur- én betaalbare koopwoningen: circa 60.500 / 5000 p/j
- Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte: gemiddeld genomen wordt ca. tweederde van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) op binnenstedelijke locaties gerealiseerd.

In 2024 wordt een groei verwacht van ca. 11.750 woningen. De oorzaak voor de teruglopende groei hangt, zoals ook gemeld in de BURAP-I, samen met vele factoren, waaronder bouw- en energieprijzen, renteontwikkelingen, juridische procedures, etc. We blijven ons inspannen om het bouwtempo weer op het benodigde niveau te krijgen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van versnelling woningbouw

Stimuleren van nieuwe woonvormen

Actualiseren van regionale afspraken over woningbouwaantallen, betaalbaarheid en doelgroepen

Actualiseren informatie over bevolking, bouwen en wonen

Wat willen we bereiken?

Zorgdragen voor duurzame en toekomstbestendige werklocaties in Brabant

Indicatoren:

- Ontwikkeling werklocaties. Oppervlakte harde en geprogrammeerde plancapaciteit voor nieuwe werklocaties, ten opzichte van de uitbreidings- en vervangingsvraag in het laagscenario tot en met 2030, streefwaarde 100% (2022: 93%).
- De voortgang van de verduurzaming van Grote Oogst terreinen.
  - 50% verduurzaming in 2030 op het gebied van energie- en materiaalgebruik op Grote Oogst terreinen.
  - Monitor > opleveren kwalitatieve en kwantitatieve monitor Grote Oogst.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van verduurzaming op 12 'Grote Oogst' locaties

Faciliteren van campussen

Actualiseren van (regionale) afspraken bedrijventerreinen

- Naar verwachting zijn eind 2024 in alle regio's wel op onderdelen afspraken gemaakt, maar ook in 2025 wordt nog gewerkt aan nieuwe aanvullende afspraken. Het is – steeds meer, en zeker nu – een continue en adaptief proces.

Wat willen we bereiken?

Integraal werken aan het toekomstbestendig maken van het stedelijk netwerk

Indicatoren:

- Kwalitatieve monitor, 1 keer per 2 jaar, 1e uit te voeren in 2024.
- Kwalitatieve evaluatie, 1 keer per 2 jaar, 1e uit te voeren in 2025.

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezamenlijk met partners opstellen en realiseren uitvoeringsagenda NOVEX

Stedelijk Brabant

Mogelijk maken van stedelijke gebiedsontwikkelingen binnen de 12 grootste steden

Uitvoeren en doorontwikkelen kennisprogramma gebiedstransformaties

Ontwikkelingen en onzekerheden

Veel van de prestaties worden geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee geeft dat ook onzekerheden ten aanzien van de (timing van) uitputting van budgetten. Voorbeelden hiervan zijn de uitnutting van de regeling Stimulering woningbouw en de uitgaven voor Werklocaties.

- Verschijnen Hoofdlijnenakkoord Rijk: NPLG als vrij onderwerp, het niet instellen van het Transitiefonds NPLG en het (deels) wegvallen van de reservering.
Op 16 mei presenteerden de vier coalitiepartijen hun hoofdlijnenakkoord. Hierin staan voornemens die relevant zijn voor het stikstofdossier, waaronder de aankondiging van middelen voor innovatie en opkoop – in plaats van een Transitiefonds - en het aanpassen van de Nitraatrichtlijn (nieuw derogatiebesluit). Tevens is het NPLG een vrij onderwerp (want niet expliciet opgenomen) en daarmee aan de Tweede Kamer om hierover te besluiten of hierop wordt voortgezet en langs welke route. Deze (beleids)voornemens moeten nog uitgewerkt worden, maar zullen effect hebben op de stikstofaanpak in de BOS 2.0. Meer zicht op uitwerking en betekenis hiervan verwachten we komende periode. Met de uitwerking komt meer helderheid over wat de uitwerking van het hoofdlijnenakkoord kan betekenen in relatie tot de doelen in de BOS.
Wat we nu wel weten is dat het Transitiefonds NPLG in zijn huidige vorm niet zal worden ingesteld. De financiële strategie in de BOS stoelde op de inzet van middelen uit het

Transitiefonds voor de maatregelen in en de uitvoering van de BOS. In de besprekversie van de BOS worden bijvoorbeeld een aantal maatregelen genoemd (en nu doorgerekend) waarvan de financiële dekking wegvalt en dus het doorgerekend effect niet meer te verwachten is. Nu het Transitiefonds wegvalt, moet de financiële strategie in de BOS worden herzien. De uitwerking van het hoofdlijnenakkoord en het heroverwegen van de financiële onderbouwing in de BOS 2.0 kosten tijd. Hierdoor is de oorspronkelijke planning van de BOS 2.0 niet meer realistisch. Om die reden heeft het college van Gedeputeerde Staten besloten om besluitvorming over de BOS 2.0 uit te stellen en later aan de Provinciale Staten aan te bieden. Dit geldt ook voor de individuele maatregelen en trajecten die daar onderdeel van uitmaken, zoals het intrekings- en aanschrijvingsbeleid.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
2. Ruimte en wonen	Begroting t/m wijz. 5	Wijziging 6	Begroting t/m wijz. 6
Lasten	30.876	6.688	37.565
Baten	10.015	4.868	14.883
Saldo baten en lasten	20.861 N	1.821 N	22.682 N

Programma 3 Water en bodem

Inleiding

Het programma Water en Bodem blijft vol inzetten op het behalen van de in het [Regionaal Water en Bodemprogramma](#) (RWP) vastgelegde doelen, onder andere ten aanzien van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Hierbij ervaren we weliswaar substantiële uitdagingen maar realiseren we, samen met onze uitvoeringpartners, tegelijkertijd KRW uitvoeringsprojecten met mooie resultaten zoals [Bossche Broek Zuid](#), Grote Waterloop, 1^e fase Weimeren, Graafsche Raam, Grote Wetering en Schijndelse Loop. Dit jaar zijn we daarnaast gestart met het vormgeven van de KRW-impuls Brabant. Samen met de Brabantse waterschappen en aanvullend op de bestaande inspanningen zetten we ons hiermee maximaal in om de KRW-doelen te halen.

In lijn met de nieuwe KNMI-klimaatscenario's uit 2023 is de klimaatverandering steeds meer zichtbaar - met in 2024 het natste voorjaar ooit gemeten en vier droge zomers in de laatste zes jaar. Op 27 juni jl. heeft de conferentie "Expeditie Klimaatadaptatie Zuid-Nederland 2100" plaatsgevonden met de betrokken overheden uit Brabant en Limburg waarbij actuele inzichten en praktijkvoorbeelden zijn gedeeld ten aanzien van de handelingsperspectieven voor klimaatadaptatie.

Het borgen van "Water en bodem sturend" voor de ruimtelijke inrichting en landgebruik in Brabant is een doorlopend proces, waarin - met het uitwerken van het [voorontwerp BPLG](#), het Ruimtelijk Voorstel voor Brabant, de afspraken in het kader van NOVEX Stedelijk Brabant, het addendum RWP (in wording) en de Droogteagenda 2040 - in de afgelopen periode nadrukkelijk stappen in gezet.

Afgelopen periode is tevens de planuitwerkingsfase van de grootschalige rivierverruimings- en hoogwaterveiligheidsprojecten "[Oeffelt](#)" en "[Meanderende Maas](#)" afgerond en wordt de uitvoering gestart. Daarnaast is in juni '24 de kick-off van de Hoogwater aanpak Brabant Oost (kortweg HoWaBo) georganiseerd om de hoogwaterproblematiek in het regionale systeem afwaterend op de Maas het hoofd te bieden. In de Zuidwestelijke Delta starten we met onze partners met de verkenning voor een lange termijn perspectief voor het Volkerak-Zoommeer.

Daarnaast geven we invulling aan duurzaam grondwaterbeheer en onze wettelijke taak om de drinkwatervoorziening duurzaam te bestendigen. Belangrijke mijlpaal is daarbij het opnieuw bekrachtigen van de Brabantse Droogteagenda bij de bovengenoemde klimaatconferentie, waarmee ook de inbreng van de Brabantse gemeenten is geborgd. De Zuidelijke Rekenkamer (ZRK) heeft voor de zomer een [advies](#) opgesteld over de drinkwatervoorziening in Brabant. Komende maanden kijken we naar de consequenties van de aanbevelingen. Met industriële partners zijn we in gesprek over meer circulair watergebruik waarbij we onze inzet, met middelen uit de Perspectiefnota, intensiveren.

Vanuit de provincie werken wij vanuit drie perspectieven aan een vitale bodem in Brabant: Kennisontwikkeling en -verspreiding o.a. via BodemUp Brabant, de transitie van de landbouw (precisie-, biologische, natuur inclusieve en kringlooplandbouw, zie programma 7 Landbouw en Voedsel) en de aanpak van bodemverontreinigingen. In 2024 hebben we de intensivering van de [BodemUP Brabant](#) aanpak doorgezet zoals eerder aangegeven in de [Statenmededeling](#) over de voortgang. Er zijn nu al 1000 deelnemende boeren. In 2024 is tevens gestart met de monitoring. De monitoring gaat inzicht geven in het effect van het uitvoeren van bodemmaatregelen op o.a. de waterkwaliteitsopgave. Betreffende bodemverontreinigingen zijn er in de eerste helft van 2024 voor twee verontreinigingen, ontstaan door directe lozing van stoffen gerelateerd aan de productie van drugs, de grondsaneringen afgerond. De voorbereiding voor de uitvoering van de grondwatersanering is gestart. De inspanning die we hebben geleverd, samen met Energie Beheer Nederland, om de potentie voor geothermie in Brabant in beeld te brengen hebben geleid tot het plaatsen van de eerste onderzoeksboring in Heijningen.

Wat willen we bereiken?

Voldoende Water. Niet te weinig diep en ondiep grondwater en oppervlaktewater met optimale zoetwaterbeschikbaarheid en waterverdeling in geval van extreme droogte, en niet te veel oppervlaktewater, om ernstige regionale wateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).
- Voldoende grondwater voor de natuur: Areal natte natuurparels dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).

 Bovenstaande indicatoren vergen een langetermijn aanpak en medewerking van veel partijen. Daarom hebben we in 2021 nadere afspraken gemaakt met onze waterpartners in het Grondwaterconvenant 2021-2027, de Droogteagenda 2023-2040 en de Maatwerkovereenkomsten met de waterschappen (MOKs) en de daarbij horende adaptieve programmering. Het beeld ontstaat dat niet alle maatregelen gericht op verdrogingsbestrijding voor 2027 uitgevoerd kunnen worden. Dit komt met name door onvoldoende beschikbare gronden en de complexiteit van het uit te voeren watersysteemherstel.

Wat gaan we daarvoor doen?

Grondwateronttrekkingen

Indicator	2024	2025	2026	2027
Omvang vergunde grondwateronttrekkingen in mln. kubieke meter	285	(*)	(*)	(*)

(*) afhankelijk van de ontwikkelingen, de streefwaarde geeft nu de totale vergunde omvang aan van drinkwaterbedrijven en industrie weer, van de vergunningen waar de provincie bevoegd gezag voor is.

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

In 2024 zetten we vol in op projecten uit de maatwerkovereenkomsten met de waterschappen om de KRW-opgave te behalen.

Indicator	2024	2025	2026	2027
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (KRW doelstelling 12.000 ha in 2027)	1.200	4.000	7.000	9.600

Hectares buiten natte natuurparel waar maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (doelstelling 27.000 ha in 2027)	0	13.000	18.000	21.700
---	---	--------	--------	--------

 Het behalen van de streefwaarden uit de Begroting met betrekking tot 2024 én de periode 2024-2027 is zeer onzeker. Daarom is deze indicator op oranje gezet. De uitvoering van de verdrogingsopgave binnen en buiten de Natte Natuurparels (NNP) betreffen complexe gebiedsprocessen die van de gebiedspartners meer voorbereiding vergen dan gedacht. Daarbij vormt het beschikbaar krijgen van grond het grootste knelpunt voor de uitvoeringpartners. Daarnaast hebben de natte omstandigheden van najaar 2023 en voorjaar 2024 een nadelig effect op het uitvoeringstempo (bijvoorbeeld machines die niet op het land kunnen, en focus van projectleiders op wateroverlast).

Zuidwestelijke Delta en Geopark Peelhorst en Maasvallei

Indicator	2024	2025	2026	2027
Project Roode Vaart (*)	Fase 1	Fase 1 en verkenning fase 2	Verkenning fase 2	Realisatie fase 2
Voortgang Geopark Schelde Delta (*)	UNESCO status houder	Financiële bijdrage	Financiële bijdrage	Financiële bijdrage
Voortgang Geopark Peelhorst en Maasvallei (*)	Vorbereidingen UNESCO aanvraag	UNESCO-status aanvraag		

* In het kader van het bestuursakkoord 2023-2027 zijn bij de PPN 2025 extra middelen ter beschikking gesteld voor het afronden van project Roode Vaart de gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta en Geopark Peelhorst en Maasvallei.

Wat willen we bereiken?

Schoon Water. Schoon grond- en oppervlaktewater voor onze volksgezondheid en natuur, conform de normen van de Kaderrichtlijn Water; het voorkomen van verontreiniging en het beschermen van diepe grondwatervoorraden
Indicatoren:

Basis op orde: alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027. (bevat verplichte indicator BBV: % van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit)

- Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
- Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
- Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats

Verminderde inbreng stoffen:

- De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.

Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:

- Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde.

Deze indicatoren dragen bij aan de provinciale doelstelling: '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

- De waterkwaliteit voldoet niet overal aan de wettelijke eisen. De realisatie van projecten ten aanzien van beek- en kreekherstel en het oplossen van vismigratieknelpunten lopen achter op de planning. Via de adaptieve programmering van de maatwerkovereenkomsten (MOKs) en de KRW-impuls bespreken we met de waterschappen op welke manieren de uitvoering versneld kan worden. Het beeld ontstaat dat niet alle inrichtingsmaatregelen voor 2027 uitgevoerd kunnen worden. Dit komt met name door onvoldoende beschikbare gronden en de complexiteit van het uit te voeren watersysteemherstel. De bronnen voor openbare drinkwaterwinningen zijn op orde, maar grondwaterbescherming verdient blijvend aandacht (denk aan stikstof en fosfaat, gewasbeschermingsmiddelen, andere stoffen zoals PFAS).

Wat gaan we daarvoor doen?

Schoon grondwater

Indicator	2024	2025	2026	2027
Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan het project Bodem Up 1.0 in de 8 grondwaterbeschermingsgebieden die het meest kwetsbaar zijn voor nitraatuitspoeling (*)	80%	80%		
Aantal van de 8 grondwaterbeschermingsgebieden, die het meest kwetsbaar zijn voor nitraatuitspoeling, dat voldoet aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025	7	8		
Percentage deelnemers aan Schoon Water voor Brabant 2024-2026 in de 11 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden (blijvende inspanning nodig)(**)	80%	80%	80%	

(*) De indicator "Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan het 7e NAP in de 8 met nitraat meest vervuilde grondwater-beschermingsgebieden" is geactualiseerd naar "Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan het

project Bodem Up 1.0 in de 8 grondwater-beschermingsgebieden die het meest kwetsbaar zijn voor nitraatuitspoeling". Bodem UP 1.0 richt zich hierbij op de nitraat- en KRW-doelen.

(**) In afwachting van het vervolg Schoon water voor Brabant 2024-2026 is geen streefwaarde opgenomen in 2027

Schoon oppervlaktewater

In 2024 zetten we vol in op projecten uit de maatwerkovereenkomsten met de waterschappen om de KRW-opgave te behalen.

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal kilometers (cumulatief) herstelde beken en krekken en Natuurvriendelijke oevers (Kaderrichtlijn Water doelstelling 610 km in 2027)	75	200	350	450
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratieknelpunten (KRW-doelstelling 232 stuks in 2027)	60	100	125	160

Het behalen van de streefwaarden uit de Begroting met betrekking tot 2024 én de periode 2024-2027 is zeer onzeker. Daarom is deze indicator op oranje gezet. De uitvoering van beek- en kreekherstel, natuurvriendelijke oevers en vismigratieknelpunten betreffen complexe gebiedsprocessen die van de gebiedspartners meer voorbereiding vergen dan gedacht. Daarbij vormt het beschikbaar krijgen van grond het grootste knelpunt voor de uitvoeringpartners. Daarnaast hebben de natte omstandigheden van najaar 2023 en voorjaar 2024 een nadelig effect op het uitvoeringstempo (bijvoorbeeld machines die niet op het land kunnen, en focus van projectleiders op wateroverlast).

Wat willen we bereiken?

Veilig Water. Veiligheid tegen hoogwater in het hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem

Indicatoren:

Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt Ruimte voor de rivier:

- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit.
- De regionale keringen zijn veilig (100% voldoet aan de norm).

Wat gaan we daarvoor doen?

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Indicator	2024	2025	2026	2027
<i>Km te herstellen regionale keringen door het waterschap; i.h.k.v. provinciale toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen:</i>				
– Brabantse Delta			34 (**)	
– Aa en Maas	(*)			(***)
– De Dommel				
– Rivierenland				

(*) in 2024 worden de keringen van Waterschap Rivierenland langs de Afgedamde Maas getoetst, voornamelijk op piping. Daarna pas inzicht in mogelijke verbeteropgave.

(**) aanvullende opgave bij Waterschap Brabantse Delta bovenop de bestaande dijken ten aanzien van nieuwe dijk voor waterbergingsgebied met natuurontwikkeling langs de Mark.

(***) aan de hand van laatste toetsing spelen er bij de waterschappen Aa en Maas en De Dommel geen verbeteropgaven (alleen beheer en onderhoud). De volgende toetsingscyclus is niet voor eind 2026 gepland.

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Indicator	2024	2025	2026	2027
<i>Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)</i>				
• Meanderende Maas	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Oeffelt	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2027
• IRM pilot Hoogwater 's-Hertogenbosch / Crèvecoeur		Afronding en vervolgafspraken in samenhang met de aanpak in het regionaal watersysteem (HoWaBo-2)		
• Verlengde brug veerweg Alphen	Realisatie	Realisatie		

Ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken

Indicator	2024	2025	2026	2027
<ul style="list-style-type: none"> Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas) 	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
<ul style="list-style-type: none"> Cuijk-Ravenstein 	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
<ul style="list-style-type: none"> Lith-Bokhoven 	Verkenning	Verkenning/Planuitwerking	Planuitwerking	
<ul style="list-style-type: none"> Doeveren 	Verkenning	Verkenning/Planuitwerking	Realisatie	
<ul style="list-style-type: none"> Geertruidenberg-Amer-Donge-Wilhelminakanaal 	Voorverkenning			
<ul style="list-style-type: none"> Standhazensedijk-Drimmelen (versnelde aanpak binnen Moerdijk-Drimmelen) 	Realisatie			
<ul style="list-style-type: none"> Moerdijk-Drimmelen 	Verkenning	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking
<ul style="list-style-type: none"> Willemstad-Noordschans 	Verkenning	Verkenning	Verkenning	Planuitwerking t/m 2029

Wat willen we bereiken?

Vitale Bodem. Vergroten van de vitaliteit, sponswerking, resistentie tegen ziekten en natuurlijk productievermogen van de bodem voor duurzame landbouw en biodiversiteit

Indicator:

In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritaire N2000 gebieden en natte natuurparels, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden,

grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald:

- de sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte- water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
- het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden;
Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik.

Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in:

- het aantal praktiserende boeren neemt toe.

Deze indicatoren dragen via een verbeterde (grond)waterkwaliteit bij aan de provinciale doelstelling van '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp	6.000	12.000	20.000	27.000

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties	500	500	500	500

Wat willen we bereiken?

Klimaatadaptatie. Aanpassen aan klimaatverandering in alle domeinen van het provinciale waterbeleid.

Indicator:

- Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en waterrobuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050)

- Een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Noord-Brabant vereist een transitie in het stedelijk en landelijk gebied: van zo snel mogelijk afvoeren naar vasthouden van water. De gewenste transitie in de omgang met water in het licht van een veranderend klimaat vereist ook een omslag in denken en handelen én samenwerking door alle partijen in Brabant, van inwoner tot bedrijfsleven. In 2023 zijn de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI verschenen. In vergelijking met de vorige KNMI-scenario's uit 2014 zijn de zeespiegelstijging, de temperatuurstijging in de zomer en de droogte aanzienlijk naar boven bijgesteld. Onduidelijk is of onze inspanningen voldoende blijken met het oog op de snelheid en impact van klimaatverandering. Met de uitwerking van de klimaatscenario's naar Deltascenario's ontstaat meer inzicht wat de nieuwe klimaatscenario's betekenen voor de vraagstukken en de grootte van de opgave. Daarom staat deze indicator op 'oranje'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

Indicator	2024	2025	2026	2027
Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland	1	1	1	1
Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd	50%	70%	90%	100%

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal medegefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief)	15	20	25	30

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Het ontbreken van voldoende stringente wetgeving vanuit Rijk en EU heeft impact op het tijdig behalen van de Kaderrichtlijn Water (KRW)-doelen. Via de KRW-impuls in Brabant - in lijn met het provinciale bestuursakkoord - gaan we ons als provincie (samen met waterschappen en partners) maximaal inspannen om de doelen wel te behalen dan wel zo dicht mogelijk bij de realisatie te komen in 2027.
- Veranderend Rijksbeleid en de daaruit voortkomende transitie van het water- en bodemsysteem (handelingsprincipe 'Water en Bodem sturend', Nationaal Programma Landelijk Gebied) alsmede aanvullende Rijksmiddelen kunnen leiden tot aanpassing en

aanscherping van lopende afspraken zoals de maatwerkovereenkomsten met de Waterschappen.

- De consequenties van de nieuwe Klimaatscenario's 2023 van het KNMI (ten aanzien van toenemende weersextremen (droogte/hitte en wateroverlast/veiligheid) en doorwerking in beleid, projecten en financiën zijn nog nader uit te werken en kunnen leiden tot de noodzaak van beleidsbijstelling in de komende jaren.
- We verwachten voor 'Deltaprogramma Zoetwater 2e tranche Zuidwestelijke Delta (DPZW-ZWD)' een Specifieke Uitkering (SPUK) van het Rijk in het najaar van 2024 ten aanzien van de onderdelen 'Vitale Bodem', 'Overtollig water Brabantse Wal', 'Krekervisie' en 'PAN Polders'.
- Het hoogwaterveiligheidsproject Ruimte voor de Maas van Oeffelt gaat de realisatiefase in. De afrekening van de planfase (binnen de beschikbare middelen) vindt plaats in de 2^e helft van 2024, de precieze omvang van de provinciale bijdrage is nog nader te bepalen.
- In het najaar van 2024 wordt de 2^e tranche bijdragereling Water en Bodem opengesteld voor de (inrichtings)projecten KRW en Deltaplan Hoge Zandgronden ten behoeve van de uitvoering door de waterschappen en andere partners. Na ontvangst en beschikking van de aanvragen zijn de liquiditeitsramingen bekend.
- De grondwaterheffing wordt jaarlijks geïndexeerd, we passen hiertoe de toekomstige ramingen bij de slotwijziging aan.

Financieel overzicht

				Bedragen x € 1.000
3. Water en Bodem	Begroting t/m wijz. 5	Wijziging 6	Begroting t/m wijz. 6	
Lasten	58.359	-3.492	54.867	
Baten	18.667	2.736	21.403	
Saldo baten en lasten	39.692 N	6.228 V	33.464 N	

Programma 4 Natuur en milieu

Inleiding

Natuur

Het programma ligt grotendeels op koers. In de afgelopen tijd is voortvarend doorgewerkt aan de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant en het herstel van de N2000-gebieden.

Een aantal indicatoren opgenomen in het Beleidskader Natuur moet in afwachting van landelijke ontwikkelingen nog verder uitgewerkt worden. Deze indicatoren staan hierdoor op pm. Voor twee indicatoren is de uitwerking in deze bestuursrapportage opgenomen:

- Behouden stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren
- Stoppen achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland

Bij de realisatie van het natuurnetwerk is om versnelling te brengen de afgelopen 10 jaar gewerkt met de methode van bij begrenzen. Daardoor is het Natuurnetwerk Brabant in zijn omvang met 2.000 hectare gegroeid. Dit jaar worden de hectares die gekoppeld zijn aan de Natuurpact afspraken met het Rijk, (en die horen bij Natuurnetwerk Nederland, NNN), binnen het Natuurnetwerk Brabant apart zichtbaar gemaakt op de kaart. Genoemd de NNN-hectares binnen het NNB. Het NNB blijft in zijn geheel planologisch beschermd. De additioneel begrensde hectares zijn daarmee beschikbaar om aanvullende doelen te realiseren met andere middelen dan de Natuurpactmiddelen. Vanuit bijvoorbeeld Kaderrichtlijn Water (KRW) en Europese en landelijke ontwikkelingen.

Groenblauwe gebiedsgerichte aanpak

De uitvoering van het natuurbeleid wordt voor wat betreft de gebiedsgerichte maatregelen meer in samenhang met andere opgaven (water, bodem, stikstof, klimaat, landbouw) opgepakt in de [groenblauwe gebiedsgerichte aanpak](#). In ruim 100 gebieden in Noord-Brabant wordt gewerkt aan de uitvoering van de groene en blauwe opgaven. In en rondom veertien stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden komen veel opgaven samen. U bent recent via een [Statenmededeling](#) geïnformeerd over de voortgang van de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak.

Brabants Programma Landelijk Gebied

In maart 2024 heeft provincie Noord-Brabant het voorontwerp BPLG (Brabants Programma Landelijk Gebied) vastgesteld. Hierin is richting gegeven aan hoe de doelen zoals gesteld in het NPLG (Nationaal Programma Landelijk Gebied) kunnen worden behaald in Brabant. Ook de input van het bestuursakkoord is hierin verwerkt. Daarnaast is in 2023 een aanvraag bij het Rijk gedaan voor een pakket no-regret maatregelen waar de provincie op korte termijn mee aan de slag wil. Deze aanvraag bestond uit maatregelen voor perspectief voor de landbouw en natuur-, en watermaatregelen, in totaal € 252 mln. Hiervan is € 231,2 mln. toegekend, plus middelen voor de uitvoering van BPLG.

Het BPLG is een gecombineerde aanpak van natuur-, stikstof-, water- en klimaatdoelen én de transitie van de landbouw in Brabant. Een flink deel van het bestaande natuurbeleid is onderdeel van het BPLG, zoals Natura 2000 en het Natuurnetwerk. Aanvullend op het bestaande natuurbeleid is de opgave voor 30% natuurherstel volgens de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR), zoals beschreven in het NPLG.

Milieu

Als provincie hebben we ambities en beleid geformuleerd in het Beleidskader Milieu. Dit beleidskader vormt ook voor de komende bestuursperiode ons kader. De afgelopen periode is op basis van de (verlengde) Uitvoeringsagenda Milieu 2023 gewerkt aan een schone, veilige en gezonde leefomgeving via tien milieuthema's. De nieuwe uitvoeringsagenda 2024-2027 wordt in september vastgesteld.

Voor het project Regionale samenwerking en gemeentelijke deelname Schone Lucht Akkoord is de derde fase gestart per 1 maart. Mede gestimuleerd door het SPUK SLA project van 2023/2024 zijn 3 gemeenten (Someren, Halderberge en Valkenswaard) formeel toegetreden. Dit maakt dat er nu 25 Brabantse gemeente deelnemen aan het SLA. Twaalf gemeenten zijn voornemens om zich aan te sluiten maar moeten dat nog formeel besluiten.

We zijn bezig met een inventarisatie van mogelijke projecten om de luchtkwaliteitsverbeteringen te bevorderen op de industrieterreinen waar het programma Grote Oogst zich op richt.

Bij twee indicatoren liggen we niet op koers (oranje); dit betreft het beperken van geluidsoverlast en externe veiligheid. Zie toelichting bij deze indicatoren voor nadere duiding.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)

Sinds 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. Voor de omgevingsdiensten betekent dit dat zij naast de nog aanwezige werkvoorraad onder het oude recht, nu ook aanvragen in behandeling hebben onder de Omgevingswet. De aanvragen komen via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) binnen en zijn in behandeling. Omdat het DSO en de Omgevingswet nog nieuw zijn, zal blijvend worden gemonitord hoe het loopt en waar nodig worden bijgestuurd.

In lijn met de Porthos uitspraak heeft GS eind 2023 besloten individuele projecten als vergunningsvrij in het kader van de Wet natuurbescherming te beoordelen, als het project een kleine, tijdelijke stikstofdepositie in de aanlegfase veroorzaakt, én geen extra stikstofdepositie in de gebruiksfase veroorzaakt, én is onderbouwd met een voldoende gedegen ecologische voortoets en hierbinnen rekening is gehouden met de specifieke lokale omstandigheden. Wij hebben dit actief gecommuniceerd. Een aantal projecten hadden hiermee geen vergunning nodig en hebben doorgang kunnen vinden. Ook wordt een Intrekkings- en aanschrijvingsbeleid ontwikkeld, als voorgenomen maatregel in de BOS 2.0. Hiermee willen we zelf grip houden op de willekeurig door derden ingediende intrekkingsverzoeken.

Wat willen we bereiken?

Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd

Indicator:

- In 2030 is het Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd
- In 2027 hebben we zicht op het beschikbaar hebben van de meeste gronden voor het Natuurnetwerk Brabant (NNB) via verwerving of functieverandering. In het NNB wordt gestaag voortgang geboekt maar het is nog onzeker of we de totale opgave NNB eind 2027 halen. Partners geven aan dat het beschikbaar krijgen van NNB-gronden op vrijwillige basis niet overal tot de gewenste resultaten zal leiden, zeker nu flexibel begrenzen niet meer mogelijk is. Bovendien merken we dat agrariërs wachten op duidelijkheid en mogelijkheden in het kader van het transitiefonds en het Nationaal en Brabants Programma Landelijk Gebied.

Wat gaan we daarvoor doen?

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: grondverwerving / functieverandering

Indicator	2012 t/m 2030	2024	2025	2026	2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	9.300	6.300	6.700	7.000	7.300

- De huidige ervaring is dat het beschikbaar krijgen van NNB-gronden op vrijwillige basis niet overal tot de gewenste resultaten zal leiden. Bovendien merken we dat agrariërs wachten op duidelijkheid en mogelijkheden in het kader van het transitiefonds en de plannen van het nieuwe kabinet met het Nationaal Programma Landelijk Gebied en Brabants Programma Landelijk Gebied. Het nieuwe hoofdlijnenakkoord van het nieuwe Kabinet geeft hier nog geen duidelijkheid over. De meerjarenplanning 2024-2030 is naar beneden bijgesteld op basis van de huidige verwachtingen aan realisatie.

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: inrichting

Indicator (BBV-verplichte indicator)	2012 t/m 2030	2024	2025	2026	2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	14.900	7.800	8.300	8.900	9.600

- De planning van de realisatie is naar beneden bijgesteld op basis van de afgegeven beschikkingen van het GOB en plannen van de realisatieprojecten van de waterschappen de komende jaren.

Realisatie ecologische verbindingzones

Indicator	2012 t/m 2035	2024	2025	2026	2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	250	330	410	500

Het realiseren van EVZ's blijft langzaam verlopen omdat het complex is vanwege de betrokkenheid van meerdere grondeigenaren bij een EVZ, die allen bereid moeten zijn om mee te werken. Betrokken gemeenten geven hier vaak geen prioriteit aan. De prijsstijgingen op met name de inrichtingskosten van een EVZ kunnen ook een vertragende factor zijn. De meerjarenplanning 2024-2030 is naar beneden bijgesteld op basis van huidige verwachtingen aan realisatie.

Beheer van het Natuurnetwerk Brabant

Indicator (BBV- verplichte indicator)	2024	2025	2026	2027
Beheerde ha via de Subsiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	82.600	83.200	83.500	84.000

De meerjarenplanning 2024-2030 is aangepast op basis van huidige verwachtingen ten aanzien van de realisatie van ingerichte ha natuur. Deze hectares komen na inrichting voor beheersubsidie in aanmerking.

Realisatie Faunapassages

Indicator	2023 t/m 2030	2024	2025	2026	2027
Aantal faunapassages (cumulatief)	200	50	75	100	125

Kwaliteit van het Natuurnetwerk Brabant

Indicator	2024	2025	2026	2027
Percentage van het NNB waarvan het beheertype gelijk is aan het ambitietype	61,5%	63%	64,5%	66%

Wat willen we bereiken?

N2000-gebieden hersteld en versterkt

Indicator:

- De kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de VHR mogen nooit achteruitgaan.
- In 2030 zijn in de N2000-gebieden de VHR-habitattypen en soorten verbeterd in oppervlakte en/of kwaliteit t.o.v. 2023 daar waar nodig volgens aanwijzingsbesluit.

Uit de natuurdoelanalyses blijkt dat het huidige maatregelenpakket (stikstofreductie en natuurherstel (o.a. hydrologische maatregelen)) niet voldoende is om voor alle habitats/soorten de instandhoudingsdoelen te behalen. Het behalen van de instandhoudingsdoelen is voor deze habitats/soorten momenteel buiten bereik. Er moeten aanvullende maatregelen worden genomen om de stikstofdepositie verder te reduceren en de natuur verder te versterken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verbeteren kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten

Indicator	2024	2025	2026	2027
Kwaliteit en kwantiteit VHR-soorten en habitattypen	pm*	pm*	pm*	pm*

*In 2024 wordt hiervoor een landelijk monitorings- en rapportagesysteem ontwikkeld.

Uit de opgestelde natuurdoelanalyses blijkt dat op dit moment de kwaliteit en kwantiteit van beschermde soorten en leefgebieden nog onvoldoende is. Het landelijk monitorings- en rapportagesysteem is in ontwikkeling. Op verschillende plekken binnen de monitoringstrajecten worden de knelpunten steeds duidelijker in beeld gebracht. In 2024 zal op basis van deze inventarisatie een keuze gemaakt gaan worden in hoe deze knelpunten het beste opgelost kunnen worden. Wanneer kansen zich voordoen om direct knelpunten op te pakken, wordt dat gedaan.

Wat willen we bereiken?

Bossen aangelegd en gerevitaliseerd

Indicator:

- In 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos aangelegd t.o.v. 2020.
- In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020.

De ambitie voor nieuwe en gezonde bossen is fors. Onderdeel van de ambitie is om de benodigde middelen te vinden door o.a. medeondertekenaars van het klimaatakkoord op hun medeverantwoordelijkheid aan te spreken, actief te zoeken naar nationale middelen en Europese fondsen en door de ambitie mee te koppelen met andere opgaven zoals woningbouw, energietransitie en circulaire economie. Met het toekennen van extra middelen via de [perspectiefnota](#) voor bos geeft de provincie daarvoor het goede voorbeeld en een goede impuls. Ook zijn recent middelen toegekend voor bosrevitalisering in het kader van de

koplopersprojecten Nationaal Programma Landelijk Gebied en zijn ook middelen aangevraagd uit de 2e fase Landelijk Programma Natuur.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bosuitbreiding en bosvorming

Indicator	2020 t/m 2030	2024	2025	2026	2027
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	13.000	1.000	1.500	2.000	3.000
Gerevitaliseerd bos in ha (cumulatief)	20.000	5.000	8.000	11.000	14.000

Wat willen we bereiken?

Biodiversiteit beschermd

Indicator:

In 2030 is de stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren minimaal behouden t.o.v. 2022.

De biodiversiteit staat onder druk, ook buiten de N2000-gebieden. Maatregelen zijn erop gericht om kwetsbare soorten te behouden, maar het resultaat daarvan is met name mede afhankelijk van de mate waarin de transities naar een duurzame landbouw en energievoorziening en naar een natuurinclusieve samenleving effect sorteren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Behouden stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren

Indicator	2024	2025	2026	2027
Toename in 2030 t.o.v. 2023	49%	-	≥49%	-

De beginwaarde index (meetkundig gemiddelde) is gebaseerd op vaatplanten en broedvogels uit het provinciaal meetnet plus de CBS-data over dagvlinders, reptielen en amfibieën, met als criterium dat ze op de Rode lijst staan, van kwetsbaar t/m ernstig bedreigd. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 49% (stand kwetsbare soorten t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd.

Stoppen achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland

Indicator	2024	2025	2026	2027
Broedparen van kenmerkende vogelsoorten	79%	-	≥79%	-

De beginwaarde index (meetkundig gemiddelde) is gebaseerd op die boerenlandvogels uit het provinciaal meetnet, die gebruikt zijn voor de aanwijzing van leefgebieden in het natuurbeheerplan ten behoeve van het agrarisch natuurbeheer. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 79% (stand boerenlandvogels t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd. De mogelijkheid bestaat dat, n.a.v. de doorvertaling van de Natuurherstelverordening en de inbreukprocedure vogelrichtlijn, deze (beginwaarde) index wordt bijgesteld.

Wat willen we bereiken?

Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit

Indicator:

- In 2030 is de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals in het kader van het NPLG tussen rijk en provincie is overeengekomen.

Op 26 oktober jl. heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu de nieuwe stikstofdepositiecijfers voor Natura 2000-gebieden gepubliceerd. Hierover bent u afgelopen najaar geïnformeerd via de [Memo gedeputeerde Actualisatie stikstofcijfers](#). Op basis van de nieuwe depositiecijfers kan voor stikstofgevoelige habitats in Brabantse Natura 2000-gebieden het volgende geconcludeerd worden. In 2021 werd in 17 van de 21 Natura 2000-gebieden voor ca. 11.500 hectare (ca. 91%) de zogenoemde Kritische Depositiewaarde voor stikstof overschreden. De prognose voor 2030 is dat dit met ca. 500 hectare afneemt naar ca. 11.000 hectare. Daarmee blijft ca. 86% van het stikstofgevoelige areaal overbelast. De prognose voor 2030 is gebaseerd op de ramingen van het Planbureau voor de Leefomgeving in het kader van de Klimaat- en energieverkenning. Daarmee zou het aandeel stikstofgevoelige Natura 2000 met een stikstofdepositie onder de Kritische Depositiewaarde toenemen van ca. 9% naar ca. 13%. Op basis van de voorgaande landelijke stikstofcijfers was dit nog ca. 13% respectievelijk ca. 27%. In het najaar van 2024 publiceert het RIVM de landelijke monitoringcijfers voor monitoringjaar 2022. Nadat deze geactualiseerde informatie beschikbaar is, zullen wij deze met uw Staten delen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reductie van emissie van stikstof

Zie programma 2 Ruimte en Wonen voor de indicatoren uit de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS).

Pijler Brabant Natuurinclusief

Wat willen we bereiken?

Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen

Indicator:

- In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en zijn de 8 domeinen van natuurinclusieve samenleving uitgewerkt in specifieke plannen voor Brabant.
- In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied

De voorbereidingen zijn gestart voor de Brabantse Agenda Natuurinclusief en om gemeenten te stimuleren en te faciliteren bij het opstellen van soortenmanagementplannen.

In 2024 is de interne inventarisatie gestart van de uitvoeringsagenda's van alle provinciale beleidsvelden op bestaande natuurinclusieve initiatieven en nieuwe koppelkansen voor natuurinclusiviteit. Tegelijk starten we ook een inventarisatie op met externe partners.

Uiteindelijk leidt dat tot de Brabantse Agenda Natuurinclusief, gebaseerd op de domeinen die in de Landelijke Agenda Natuurinclusief zijn benoemd. Op basis van deze Agenda zullen op elk van de onderscheiden domeinen plannen worden opgesteld in afstemming met de betreffende beleidsvelden.

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen plannen voor een 'Natuurinclusief Brabant'

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal plannen in uitvoering	pm*	pm*	pm*	pm*

*Planning volgt als eind 2024 de Brabantse Agenda Natuurinclusief is opgesteld.

Natuurinclusief ontwikkelen, bouwen en beheren

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal SoortenManagementPlannen (cumulatief)	2	5	10	30

Wat willen we bereiken?

Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen

Indicator:

- In 2030 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering

Wat gaan we daarvoor doen?

Aanleg en herstel van landschapselementen

Indicator	2024	2025	2026	2027
Indicatoren uit landelijke monitoringssystematiek	pm*	pm*	pm*	pm*

*In 2024 wordt hiervoor een landelijk monitorings- en rapportagesysteem ontwikkeld, in combinatie met het medio 2024 beschikbaar komen van de no-regret middelen.

Pijler Natuur voor en door Brabanders

Wat willen we bereiken?

Meer groen in de directe omgeving

Indicator:

- In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom (met 5%) toegenomen ten opzichte van 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren vergroening van de wijk

Indicator	2024	2025	2026	2027
Aantal m2 groen per gemeente in de bebouwde kom	pm*	pm*	pm*	pm*

*De methodiek voor deze indicator is inmiddels bepaald en in 2024 wordt op basis van beschikbare gegevens een nulmeting voor 2023 uitgevoerd, waarna de prognose voor deze indicator wordt bepaald. Planning volgt in 2025. Deze meting herhalen we in 2026 en 2030.

Wat willen we bereiken?

Versterken van de beweging van vergroening

Indicator:

- Nog nader te bepalen

Wat gaan we daarvoor doen?

Resultaat wordt na overleg met partners bepaald

Indicator	2024	2025	2026	2027
Nog nader te bepalen	pm*	pm*	pm*	pm*

*Resultaten en indicatoren bepalen we na overleg met maatschappelijke organisaties en nemen we op in het gezamenlijke plan voor de beweging van vergroening dat in 2024 wordt opgeleverd.

Milieu

Wat willen we bereiken?

Continue verbetering van de luchtkwaliteit en vermindering van de geluid-, geur- en lichthinder

We werken de tien milieuthema's momenteel uit in een uitvoeringsagenda 2024-2027, welke in september vastgesteld wordt. Op basis van het budget dat met de Perspectiefnota 2025 beschikbaar wordt gesteld, maken we daarin keuzes ten aanzien van welke onderdelen uit het Beleidskader Milieu we in deze periode oppakken en op welke wijze (zie blz. 33 e.v. PPN 2025).

Voor het project Regionale samenwerking en gemeentelijke deelname Schone Lucht Akkoord hebben de SLA-partners begin 2023 hun jaarlijkse plannen ingeleverd waarin staat hoe zij de uitstoot van stikstofoxiden en fijnstof in Nederland gaan verminderen. Het RIVM heeft berekend dat de gezondheidseffecten als gevolg van luchtvervuiling in 2030 met 46 procent afnemen ten opzichte van 2016. Voorwaarde daarvoor is dat deze plannen volledig worden uitgevoerd. Als ook de effecten van maatregelen tegen klimaatverandering en stikstofneerslag worden meegerekend is een gezondheidswinst van 50 procent haalbaar. Een gezondheidswinst van 50% betekent dat mensen in Nederland gemiddeld per persoon 2,5-3,5 maanden langer leven.

We streven ernaar dat de luchtkwaliteit gaat voldoen aan de WHO (World Health Organization)-advieswaarden uit 2005 voor fijnstof en stikstofdioxide.

Deze advieswaarden zijn strenger dan de normen die nu in Nederland gelden. De Europese Unie gebruikt deze advieswaarden om de wettelijke normen voor fijnstof en stikstofdioxide Europees aan te scherpen. Deze normen zullen naar verwachting gaan gelden vanaf 2030.

Indicator:

- In 2030 is de luchtkwaliteit verbeterd en de geluidsoverlast verminderd

Wat gaan we daarvoor doen?

Beperken van geluidsoverlast voor Brabanders

Indicator	2024	2025	2026
-----------	------	------	------

Aantal resterende woningen met een geluidsbelasting > 60 dB met een onbekend binnenniveau of een binnenniveau > 36 dB)	4.400	4.000	3.600
--	-------	-------	-------

 Zoals gemeld bij Burap-I zou medio 2024 meer inzicht ontstaan in de geluidproductieplafonds en de daaraan gerelateerde nieuwe saneringslijst. Op dit moment worden de eerste berekeningen uitgevoerd om te komen tot een ontwerpbesluit hiervoor. Op deze lijst moeten echter de saneringswoningen in mindering worden gebracht waarvoor de gemeenten nog bevoegd zijn (overgangsrecht). Het ministerie (in casu Bureau Sanering Verkeerslawaaï) moet het overzicht met saneringswoningen waarvoor de gemeenten nog bevoegd zijn, nog steeds aanleveren.

De eerste saneringsprogramma's in het kader van de présanering zijn ingediend maar voordat de uitvoering hiervan kan starten is een reactie van het Bureau Sanering Verkeerslawaaï nodig waarbij tevens nog een correctie op het aantal te saneren woningen moet plaatsvinden vanwege de saneringswoningen waarvoor de gemeenten nog bevoegd zijn. Daarnaast moet het rijksbudget nog worden vrijgegeven.

Gezondheidswinst door schonere lucht

Indicator	2024	2025	2026
Aantal SLA projecten dat gereed is	2	2	
Aanvragen voor Rijkscofinanciering	1	2	

Stevige monitoring kwaliteit van de leefomgeving

Indicator	2024	2025	2026
Rapportage over resultaten	1	1	1

Zeer zorgwekkende stoffen

Indicator	2024	2025	2026
Percentage provinciale bedrijven * waarvan we:	100%	100%	100%

- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen			
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen én hebben beoordeeld	100%	100%	100%

* Van de bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is en waarvan bekend is dat er ZZS vrijkomen.

Externe Veiligheid

Indicator	2024	2025	2026
Aantal locaties waar sprake is van overschrijding van het risicoplafond Externe Veiligheid (afname).	20%		

De bestuurlijke inzet heeft er tot op heden niet toe geleid dat het rijk beweegt en haar verantwoordelijkheid pakt door te sturen (routeren) op hoeveelheden gevaarlijke stoffen over het Brabantspoor. Het Rijk blijft van mening dat de externe veiligheid nabij het spoor op orde is en overweegt zelfs om de risicoplafonds af te schaffen. Het is dan aan de gemeenten om te verantwoorden of nieuwe woningbouw nabij het spoor veilig kan. Op basis van de nieuwe Uitvoeringsagenda Milieu zullen we deze indicator herijken.

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

Wat willen we bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.

Indicator:

- De kwaliteit van de uitvoering van VTH voldoet aan de kaders van landelijke wetgeving;
- Bij het opstellen van de provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's voor o.a. Natuur, Water, Milieu, Energie, Landbouw en Voedsel, Ruimtelijk Voorstel, Economie en Wonen wordt bewust gezien of en hoe beschikbare VTH-instrumenten ingezet kunnen worden om een bijdrage te leveren aan het bereiken van een beleidsdoel.

Wat gaan we daarvoor doen?

De vergunningverlening, het toezicht en de handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

Indicator	2024	2025	2026	2027
<i>De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit</i>				
Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%	<1%	<1%
Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld – norm 90%	90%	90%	90%	90%
<i>Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen</i>				
Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
Mate van spontane naleving (na eerste controles)*	60%	60%	60%	60%
<i>Effectief toezicht met als doel om de overtredingen zo veel mogelijk op te heffen</i>				
Het % overtredingen dat bij hercontroles is opgelost	>55%	>55%	>55%	>55%

* We hanteren een % van 60% omdat sprake is van Risicogericht toezicht. Het continueren van dit niveau vraagt reeds een stevige inspanning. Indien dit goed plaats wordt dit % hoger omdat meer overtredingen worden geconstateerd. Dit staat echter haaks op het streven dat bedrijven zo goed mogelijk naleven. Dit wordt ook wel de nalevingsparadox genoemd.

- De werkvoorraad voor de vergunningaanvragen in het kader van de Natura 2000 activiteit (voormalige Wnb gebiedsbescherming) is groot. Oorzaken zijn onzekerheid rondom de juistheid van de RAV-factoren en de uitkomsten van de Natuurdoelanalyses (NDA's). De Omgevingsverordening kent per 1 juli 2024 strengere reductiepercentages. Dit heeft vlak voor 1 juli opnieuw geleid tot extra vergunningaanvragen. Ca. 67% van de aanvragen ligt stil. Als gevolg van de passende beoordeling voor de luchtwassystemen zijn echter wel weer ruim 200 aanvragen in behandeling genomen. Gedeputeerde Staten hebben verzocht het toezicht voor deze activiteiten te richten op de 'stilzitters'. Hiervoor is het handelingsperspectief voor toezicht en handhaving geactualiseerd, zodat op uniforme wijze uitvoering kan geven aan het toezicht op de Natura2000 activiteit en per 1 juli ook op de Omgevingsverordening. Naar verwachting kunnen niet alle stilzitters in 2024 worden bezocht, en zal dit een doorloop hebben begin 2025.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Natuur

- Voor verschillende specifieke uitkeringen, zoals de 1^e fase van Landelijk Programma Natuur (LPN) en Versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied is het nog onzeker op welk niveau de realisatie voor dit jaar uit zal komen.
- Voor meerdere subsidieregelingen is het lastig om de uitgaven precies te ramen. Vanuit verschillende regelingen worden vrijwel alleen grote subsidies verstrekt, waardoor het verlenen van een subsidie in het huidige of het volgende jaar groot verschil kan maken voor de realisatie in een bepaald jaar. Andere regelingen ontvangen soms laat in het jaar grote aantallen aanvragen waardoor onzeker is of alle subsidieaanvragen nog dit jaar beschikt kunnen worden. Deze onzekerheden spelen bijvoorbeeld bij Biodiversiteit of de Stimuleringsregeling Landschap. In het kader van natuurbrandpreventie wordt mogelijk dit jaar nog een subsidieregeling opengesteld.
- De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) heeft aangekondigd subsidieregelingen die zij niet direct voor het Rijk uitvoeren, over te dragen aan de opdrachtgevers. Dit betekent voor provincie Noord-Brabant de overdracht van twee langlopende regelingen waarvoor de beschikkingen reeds zijn verstrekt:
  - functiewijziging bij inrichtingssubsidies natuur (SKNL en PSN).
  - groenblauw stimuleringskader (STIKA), de voorloper van de huidige stimuleringsregeling Landschap (Stila).

Voor Stika gaat de RVO de werkzaamheden nog zo veel mogelijk voor ons afronden in 2024. Eventuele financiële effecten die hieruit volgen worden meegenomen in de Slotwijziging. Wij bereiden ons er op voor om de uitvoering van deze regelingen vanaf 2025 over te nemen.

- De aanvraag voor de 2^e fase LPN is ingediend bij het Rijk. De beschikking wordt dit najaar verwacht. Via de [Statenmededeling](#) over de aanvraag 2^e fase LPN bent u geïnformeerd dat een deel van deze specifieke uitkering wordt benut voor provinciale capaciteitsinzet in 2024.

VTH

- Naast de nieuwe manier van werken vanwege de Omgevingswet, is de grootste onzekerheid die VTH raakt, het stikstofvraagstuk. Op 1 juli 2024 zijn de ammoniakemissie-eisen uit de Omgevingsverordening van kracht geworden. We houden hierop actief toezicht, zoals we u hebben gemeld in de [Statenmededeling over onze toezichtsaanpak](#). Daarnaast blijft de jurisprudentie zich ontwikkelen en hebben we veel werk aan de ingediende intrekkingverzoeken.
- Het jaarrekeningresultaat 2023 van de omgevingsdiensten en de actualisatie van de prognoses voor 2024 aan de hand van de tweede termijnrapportages van de omgevingsdiensten zullen bij de slotwijziging worden verwerkt.
- Conform statenmededeling Inbesteding taak "afhandeling van verzoeken om af te wijken van bijlage VI Omgevingsverordening Noord-Brabant, Technische eisen huisvestingssysteem" d.d. 2 juli 2024 gaat de provincie vanaf 2024 over tot het zelfstandig uitvoeren van de afhandeling van verzoeken tot de toepassing van de hardheidsclausule. Voorheen gebeurde dit door de omgevingsdiensten.

Financieel overzicht

				Bedragen x € 1.000
4. Natuur en milieu	Begroting t/m wijz. 5	Wijziging 6	Begroting t/m wijz. 6	
Lasten	176.033	-8.908	167.125	
Baten	32.662	713	33.375	
Saldo baten en lasten	143.372 N	9.621 V	133.750 N	

Programma 5 Economie, kennis en talentontwikkeling

Inleiding

De Nederlandse economie is (volgens CBS) in tweede kwartaal 2024 met 1% gegroeid, voor heel 2024 is het de verwachting dat de Nederlandse economie met 0,7% zal groeien. Brabant is daarbij goed voor bijna een kwart van de Nederlandse export en is zodoende belangrijk voor het verdienvermogen van ons land. Volgens de [Rabobank](#) behoort Brabant, en specifiek de regio Zuidoost-Brabant, ook in 2024 weer tot de Nederlandse regio's met de hoogste economische groei, maar ook in andere Brabantse regio's verwacht de Rabobank een lichte groei. Nog niet bekend is hoe de onverwacht goede groeicijfers die het CBS in augustus voor Nederland als geheel bekend maakte, hierin gaan doorwerken. Al met al spelen Brabant en Brabantse bedrijven een cruciale rol in de Nederlandse economie.

De Brabantse economie draait nog steeds op volle toeren, maar de uitdagingen waar we voor staan blijven actueel. De arbeidsmarkt is krap, er zijn te weinig betaalbare woningen, het is druk op het elektriciteitsnetwerk, grondstoffen en materialen zijn schaars, stikstof levert beperkingen op en er is ruimte nodig voor de natuur en voor water. Uitdagingen en schaarste-vraagstukken maken dat we echt in (moeten) blijven zetten op de randvoorwaarden van ons vestigingsklimaat en het fundament van de Brabantse economie. Het belang van het Brabantse bedrijfsleven wordt ook door het kabinet onderstreept. Vandaar dat eerder dit jaar een [convenant](#) tussen de Brainportregio en het Rijk werd gesloten over een omvangrijk pakket maatregelen voor onderwijs, kennis en ruimtelijke infrastructuur om de Nederlandse microchipsector te versterken, groei van activiteiten vanuit de Brainportregio te ondersteunen en het vestigingsklimaat te verbeteren.

De [Uitvoeringsagenda](#) Economie, Kennis & Talentontwikkeling 'Onderweg naar een toekomstbehoudende economie' voor de periode 2024-2027 is inmiddels gereed en onlangs in een themavergadering met Provinciale Staten besproken. We zetten de komende jaren in op voldoende ruimte voor hoogwaardige bedrijvigheid; het ontwikkelen, benutten en behouden van talent; het vergroten van de arbeidsproductiviteit; stimulering van doorbraken en toepassingen van nieuwe technologieën; verbetering van het ecosysteem voor start- en scale-ups; vermindering van gebruik van primaire grondstoffen en verhoging van de datamaturiteit van het midden- en kleinbedrijf. Een sleutelfactor in de Uitvoeringsagenda zijn de innovatiecoalities: samenwerkingsverbanden tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden om een specifieke technologische of maatschappelijke uitdaging aan te pakken. De vorige periode zijn er succesvolle coalities opgezet (zoals op gebied van zonne-energie en regeneratieve geneeskunde). De komende jaren wordt die aanpak voortgezet en worden er nieuwe coalities opgezet (onder meer op gebied van waterstof, vezels en cybersecurity). We leggen bovendien verbindingen met programma's van het Rijk en de EU om multipliers te verwezenlijken. Uit recent [onderzoek](#) van ERAC blijkt dat sinds 2021 meer dan 500 miljoen euro vanuit Europa naar Brabant is gevloeid (dat is exclusief het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid). Veruit de meeste middelen daarvan zijn gegaan naar innovatie, circulaire economie en energie. In vorige periodes hebben we ook succesvol geïnvesteerd in BioConnection en dit heeft geleid tot een provinciaal aandeel in de verkoopopbrengst ad € 2,3 mln. in 2024, welke toegevoegd wordt aan de algemene middelen.

Daarnaast is voor de zomer de [Aanpak Internationalisering](#) gepresenteerd, die voor de komende jaren de uitgaande en inkomende missies alsmede het uitbouwen van internationale netwerken vormgeeft, die relevant zijn voor de missiegedreven ecosystemen van Brabant. Om tot strategische samenwerkingen te komen is in de Aanpak een afwegingskompas ontwikkeld.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van missie-gedreven innovatie door sterke ecosystemen en clusters van bedrijven.

Indicatoren:

- Brabantse positie op de (RIS) en (RCI) ranglijsten
RIS is de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie, een gerenommeerde lijst van de meest innovatieve regio's in Europa (250 regio's in totaal). Onze ambitie is in 2030 minimaal bij de beste 15 regio's te horen. De huidige innovatiepositie (plek 25 in 2022, stijging van 11 plaatsen t.o.v. 2021) betekent dat we een uitdaging hebben.
RCI is de Regional Competitiveness Index, eveneens van de Europese Commissie. Deze index meet het concurrentievermogen van alle Europese regio's, bijvoorbeeld op het gebied van infrastructuur en opleidingen. Brabant scoort hoog op opleidingsniveau en technologisch niveau. Huidige positie: 20 (2019)
- % toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar (BBV-verplichte indicator)
Het BRP groeit in 2022 (t.o.v. 2021)

Wat gaan we daarvoor doen?

Een impuls aan de circulaire economie/samenleving

Outcome-Indicator	2024	2025
Grondstofverbruik		In 2030 is 50% van ons primaire grondstofverbruik verminderd
Output-Indicator	2024	2025
Vergroten bewustwording binnen het thema maakindustrie		
Binnen het thema Voedsel en het project Agrofoodvoice worden 2 concrete initiatieven uitgevoerd m.b.v. innovatiecontracten en vouchers		Reststromen worden beter benut en leidt tot minder voedselverspilling, stimuleert de eiwittransitie.
Optimaliseren biobased ecosysteem		

Een impuls in digitalisering *)

Indicator	2024
Datamaturiteit (incl. cyberweerbaarheid) van het stuwende mkb	Adviesgesprekken met data-coaches Uitgereikte vouchers
Omvang Brabantse data-economie	Innovatieve datadeel projecten (gekoppeld aan BrabantRing) Data startups en scale ups zijn ondersteund

*) voortzetting UA data-economie 2021-2023

We zorgen dat rondom sleuteltechnologieën zogenaamde innovatie-coalities tot stand komen

Indicator	2024
Innovatiecoalities	

We zorgen voor een organisatorisch sluitende keten voor de ondersteuning van innovatieve starters, groeiers en scale-ups.

Indicator	2024	2025
Slagingpercentage innovatieve startups in Brabant	*)	10% hoger dan in 2020
Aantal nieuwe snelle groeiers in Brabant	5	5

*) In 2022 worden met BOM en Braventure afspraken gemaakt over de activiteiten die nodig zijn om de doelstelling (2025; 10% t.o.v. 2020) te realiseren. Hiertoe wordt een jaarlijkse monitor ontwikkeld waarin de voortgang te volgen is.

Wat willen we bereiken?

Inzetten op talentontwikkeling voor de kenniseconomie van morgen

Indicatoren:

- Spanningsindicator Brabantse arbeidsmarkt
- % bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) (BBV-verplichte indicator)
- Succes broedplaatsen

Wij zetten ook in 2024 stevig in op activiteiten die geënt zijn op het creëren van ruimte in de Brabantse arbeidsmarkt. Hierbij hebben we aandacht voor omscholing, doorstromers, en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Ook richten we ons op een verbeterde aansluiting tussen afgestudeerden en de vraag van werkgevers. De indicator kunnen we echter niet op groen zetten: demografische ontwikkelingen maken dat de krapte op de arbeidsmarkt slechts minimaal verlicht is. Er is sprake van vergrijzing, en doch er de afgelopen jaren sprake is van relatief hoge binnen-en buitenlandse migratie, ook door kenniswerkers, is deze aanwas in combinatie met onze activiteiten en die van onze partners, niet voldoende om de krapte op de arbeidsmarkt te verlichten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Aantrekken en behouden van nationaal en internationaal talent

Indicator	2024
Brabant Breed uitrollen van de expatcenters	Van 1 naar 3
Doorontwikkelen van hybride leeromgevingen naar transitiehubs	Van 5 naar 7

Inzicht in de arbeidsmarkt ontwikkelingen t.b.v. maatschappelijke transities

Indicator	2024
Human Capital agenda brabant breed op alle 3 de transities: in beeld brengen van de toekomstige arbeidsmarktopgaven als gevolg van maatschappelijke transities	Van 2 naar 3
Doorontwikkeling van dashboards over onderwijs & arbeidsmarkt en de verbinding daarvan met de algemene economische opgaven. Realisatie en inzet van het talent-dashboard om inzicht te krijgen in de braindrain/gain in Brabant in relatie tot de kraptesectoren	100%

Leren en ontwikkelen

Indicator	2024
Brabant leert; Minimaal 5000 Brabanders krijgen de mogelijkheid om zich jaarlijks gesubsidieerd om- en bij te scholen richting kansrijke beroepen en t.b.v. krapte- en transitie sectoren	10.000
Samenwerking op ontwikkelen van kennis via Kennispact MBO-HBO-WO doorontwikkelen naar 1 kennispact	1 kennispact Brabant

Wat willen we bereiken?

Realiseren van sterkere clusters door Europese en internationale samenwerking

Indicatoren:

- Aantal gelande projecten (35 p/jaar)
- Aantal handelsmissies (12 p/jaar)
- Aantal innovatiemissies, inkomen en uitgaand (10p/jaar)

Wat gaan we daarvoor doen?

Bouwen en onderhouden van contacten en netwerken voor internationale innovatiesamenwerking

Indicator	2024	2025	2026
Aansluiten bij innovatiecoalities	3	3	3
Aantal projecten met een impact op gezondheid via EFRO/Interreg (gezondheidsindicator)	8		

Continueren van investeringsbevordering

Indicator	2024	2025
% High value projecten	35%	40%
Passend binnen topsectoren/clusters	90%	90%
Investor Relations gesprekken	140	140

Stimuleren van de internationale handel

Indicator	2024	2025
20 Deelnemende bedrijven/ kennisinstellingen	60	60
Informatiebijeenkomsten	12	12
Trade Relations gesprekken	60	60

Wat willen we bereiken?

Het versterken van de ruimtelijke-economische structuur

Indicatoren:

- Provincie Noord-Brabant scoort gemiddeld op de Brede Welvaartsindicator (BWI in 2021)

Wat gaan we daarvoor doen?

(Door)ontwikkelen van stedelijke innovatie districten

Indicator	2024
Verkenning Brabantse steden	
Ondersteuning fieldlabs/faciliteiten	

Bijdragen aan campusontwikkeling

Indicator	2024
Ontwikkelperspectief (roadmaps) campussen	3
Opwerken broedplaatsen/hybride leeromgevingen waarbij arbeidsmarkt en bedrijfsleven worden verbonden	7

Ontwikkelingen en onzekerheden

- I.v.m. afhankelijkheid derden geldt voor subsidiebeschikkingen m.b.t. MKB, Innovatiecoalities, campussen, Talentontwikkeling en DataEconomie dat het onzeker is of (alle) subsidiebeschikkingen nog in 2024 gerealiseerd kunnen worden of dat deze doorschuiven naar begin 2025.
- GCC; De ontbindingsfase m.b.t. GCC bevindt zich in een voorbereidende fase. Het is onzeker of de ontwikkelingen rondom GCC nog in 2024 tot uitgaven zullen leiden. Voor alsnog wordt er vanuit gegaan dat uitgaven zich pas in 2025 zullen manifesteren en daarom worden beschikbare middelen (ad € 2 mln.) voorgesteld om over te hevelen.
- Europese Programma's/MIT; M.b.t. EFRO-bijdrage, Europese programma's en MIT gaan we v.w.b. cofinanciering (Europese) programma's, uit van de subsidieplafonds van de opengestelde regelingen. De daadwerkelijke (beschikkingen van deze) projecten kunnen natuurlijk lager uitvallen of later plaatsvinden ook hierbij zijn we afhankelijk van derden.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
5. Economie	Begroting t/m wijz. 5	Wijziging 6	Begroting t/m wijz. 6
Lasten	50.123	42.916	93.039
Baten	6.523	30.000	36.523
Saldo baten en lasten	43.599 N	12.916 N	56.516 N

Programma 6 Energie

Inleiding

De schaarste op het energienet speelt een steeds grotere rol bij de voortgang van de energietransitie. Allerlei ontwikkelingen om het gebruik van fossiele brandstoffen af te bouwen worden vertraagd door het gebrek aan transportcapaciteit op het elektriciteitsnet. Het oplossen van deze transportcapaciteit heeft dan ook de volle aandacht. Hierbij ligt niet alleen de focus op het verder uitbreiden en versterken van het elektriciteitsnet, maar ook op het slimmer gebruiken van het bestaande net. Een krappe arbeidsmarkt en materiaalschaarste zijn echter zaken die niet snel op te lossen zijn. De hoog blijvende gasprijzen blijven de elektrificatie aanjagen, maar loopt nu ook tegen het gebrek aan transportcapaciteit aan.

Binnen de Brabantse Taskforce Transportschaarste (onderdeel van de Landelijke Aanpak Netschaarste (LAN)) richten we ons, samen met netbeheerders, gemeenten en het Rijk, op het zo snel mogelijk uitbreiden van het elektriciteitsnet en het optimaliseren van het gebruik van het net. Specifiek aandachtspunt daarbij is het opzetten van energyhubs om het gebruik van het elektriciteitsnet te optimaliseren, waardoor met name bedrijven vooruit kunnen in zowel de uitbreiding van activiteiten als verduurzaming van het productieproces. Met betrekking tot het zo snel mogelijk uitbreiden van het elektriciteitsnet, zijn wij ons, in samenspraak met gemeenten en het rijk, aan het oriënteren op een rol als bevoegd gezag bij ruimtelijke besluitvorming en vergunningverlening van elektriciteitsprojecten. Met name waar het grondgebied van meerdere gemeenten betreft.

Bovengenoemde ontwikkelingen hebben potentiële gevolgen voor het tempo van realisatie van onze ambities. Met name als het gaat om de realisatie van grootschalige opwek van hernieuwbare energie. De komende jaren zal de realisatie van grootschalige projecten afhankelijk zijn van de mogelijkheden op het elektriciteitsnet. Daarmee kan de realisatie iets vertragen, al lijkt de huidige planning van netuitbreidingen de realisatie van de afspraken met betrekking tot hernieuwbare opwek in 2030 mogelijk te maken. Als die datum niet wordt gehaald, zullen de afspraken iets later alsnog worden behaald.

De uitrol van openbare laadpunten in de provincies Limburg en Noord-Brabant verloopt voorspoedig. Er zijn ca. 10.500 openbare laadpunten gerealiseerd (ca. 67% in Brabant), dat zijn er 2.500 meer dan contractueel overeengekomen. Dat komt doordat er meer aanvragen door EV-rijders zijn ingediend dan we bij de aanbesteding hadden verwacht. Hier zijn geen aanvullende kosten mee gemoeid, omdat de exploitatie volledig dekken is. Hiermee loopt de beschikbaarheid van openbare laadpunten gelijk op met de versnelde groei van elektrische personenvoertuigen. Voor de komende concessieperiode (2024 - 2028) is na een Europese aanbesteding opnieuw een overeenkomst met een marktpartij afgesloten voor de plaatsing van 22.050 openbare laadpunten binnen Noord-Brabant (ca. 75%) en Limburg (ca. 25%), zoals bij de vorige concessie.

In de regio Moerdijk komen veel grote energie-infrastructurele projecten samen. Om het belang van de leefbaarheid in de regio te borgen, is er een ontwerptafel regio Moerdijk opgericht. Naast het ontzorgingsloket voor de verduurzaming van klein maatschappelijk vastgoed is het per 1 juli 2024 het ontzorgingsloket voor het Midden en Kleinbedrijf (MKB) geopend. De warmtedialogen naderen de laatste gesprekken. Een eerste doorkijk is recentelijk met uw Staten gedeeld. Dit proces wordt in het najaar voortgezet.

Wat willen we bereiken?

Verduurzaming van de energieopwekking, door de ontwikkeling van energieprojecten, zoals wind- en zonprojecten, geo- en aquathermie en projecten voor conversie en opslag van energie.

Indicator:

- Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ) (BBV-verplichte indicator, bron Klimaatmonitor)
- Opgave opwek hernieuwbare elektriciteit in de RES'en (6,5 TWh in 2030)

● Een deel van de opgave hernieuwbare elektriciteit is gerealiseerd en een groot deel zit in de pijplijn en kan de komende jaren gerealiseerd worden. Of dit ook daadwerkelijk gerealiseerd kan worden is onder andere afhankelijk van het oplossen van netcongestie en de mogelijke beperkingen die vanuit Defensie aan het ruimtegebruik worden opgelegd. Mocht het oplossen van de netcongestie langzamer gaan dan nu wordt voorzien, kan de verduurzaming van de energieopwekking later gerealiseerd worden dan in het beleid is bepaald (2030).

Met betrekking tot overige hernieuwbare energie (met name warmte) is het wettelijk instrumentarium met vertraging beschikbaar gekomen. Op 18 juni 2024 is het wetsvoorstel Wet collectieve warmte (Wcw) voor de parlementaire behandeling naar de Tweede Kamer gestuurd. De Wcw opent de weg naar publiek eigenaarschap van collectieve warmte. Naar verwachting zal rond 2030 voldoende ontwikkeling hebben plaatsgevonden om de afgesproken verduurzaming te kunnen realiseren.

Gedetailleerde informatie is te vinden in de [Monitor energieagenda 2019-2030](#)

Wat gaan we daarvoor doen?

Doorpakken afspraak Wind op Land 2020

Indicator	2024	2025	2026
Opgesteld vermogen	PM*		

*: Planning volgt als in 2024 de UA Energie is opgesteld.

Maatwerkoplossing per RES-regio

Indicator	2024	2025	2026
Aantal maatwerkoplossingen voor optimaal en efficiënt gebruik energienetwerk	PM*	PM*	PM*

*: Planning volgt als in 2024 de UA Energie is opgesteld.

Voortgangsrapportage per RES-regio

Indicator	2024	2025	2026
Aantal opgeleverde voortgangsrapportages RES'en	nvt	4	nvt

Niet relevant voor 2024.

Wat willen we bereiken?

Verminderen emissies broeikasgassen

Indicatoren*:

- (BBV-Verplichte indicator) Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO₂-equivalenten) in tonnen uitstoot (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030 10.7 Mton)
- Emissie gerelateerd aan energie: totale CO₂- emissie in tonnen uitstoot (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 7,6 Mton)
- Verbruikte energie totaal in PJ (bron: Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 240 PJ)

* De bestaande indicator CO₂ reductie wordt gebruikt om de relatie te leggen met de doelstelling vanuit het Beleidskader Gezondheid; drie gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander.

Wat gaan we daarvoor doen?

Doorpakken samenwerking met de industrie

Voortzetten pilot MIEK regio Moerdijk

Doorpakken warmtetransitie

Ook thema gezondheid blijvend agenderen

Bevorderen naleving van de wettelijke energiebesparingsverplichtingen bij bedrijven

Indicator	2024
Het aandeel van bedrijven dat gecontroleerd is door de omgevingsdiensten	100%
Aandeel van de bedrijven dat maatregelen treft/voldoet	100%

Mobiliteit

Zie programma 8 "Basisinfrastructuur Mobiliteit" m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

Wat willen we bereiken?

Verduurzaming gebouwde omgeving

- Het verstevigen en versnellen van de aanpak van isolatie en energiebesparing in de gebouwde omgeving zodat minder duurzame energie opgewekt hoeft te worden.
- Grootschalige verduurzaming van maatschappelijk vastgoed.

Indicator	2024
Ontzorging maatschappelijk vastgoedeigenaren	
• Getekende intentieovereenkomsten	60-80
• Aantal doorlopen adviestrajecten	100-120

Wat gaan we daarvoor doen?

Initiatieven voortzetten waaronder:

- Het [verzamelproject](#) uit de 'Corona Inversteringsagenda' dat zich richt onder andere op energiebesparing bij maatschappelijk vastgoed en wonen.
- Het [Ontzorgingsloket Maatschappelijk Vastgoed](#) dat in het leven is geroepen voor verduurzaming van maatschappelijk vastgoed bij kleine gemeenten, geïnspireerd op het [Duurzaamheidsloket Sport](#).
- De verduurzaming van provinciaal vastgoed.
- Het anticiperen op de energiebesparing van de toekomst bij (ver)nieuwbouwopgaven i.s.m. het Programma Wonen, Werken, Cultuur.
- Het inzetten in op energieneutrale gebouwen, toegespitste warmte-/koudesystemen en slimme elektriciteitsoplossingen die netcongestie voorkomen bij gebiedsformaties.

Wat willen we bereiken?

Bijdrage leveren aan een toekomstbestendige energie-infrastructuur

Indicator:

- Bijdragen aan de ontwikkeling van oplossingen voor opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie

Wat gaan we daarvoor doen?

Afstemmen met en tussen partijen over ontwikkelingen en aanpak vraag- en aanbod van energie enerzijds en beschikbare netcapaciteit anderzijds

Realiseren van een strategisch netwerk van (semi-)publieke laadpunten

Indicator	2024
Verhouding (semi) publieke laadpunten/ elektrische personenvoertuigen	Minimaal 1 (semi-)publiek laadpunt per 5 elektrische personenvoertuigen

Stimuleren eerste uitrol van innovaties in de energie-infrastructuur

Indicator	2024	2025	2026
Opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie	PM*	PM*	PM*
Uitrol van een nieuwe technologie een bijdrage levert aan het eerder en/of tegen geringere kosten behalen van de provinciale energiedoelstellingen	PM*	PM*	PM*

*: Planning volgt als in 2024 de UA Energie is opgesteld.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Netcongestie
Vele ontwikkelingen in Noord-Brabant lopen vertraging op of zijn afhankelijk van knelpunten op ons energienetwerk.
- Ontwikkelingen uitvoering klimaatakkoord
Hier zijn we mede afhankelijk van de vorming van een nieuw kabinet en de beleidsmatige inzet op energietransitie / klimaataanpak.
- Wet Collectieve Warmte
Met dit wetsvoorstel wordt beoogd de warmtetransitie in met name de gebouwde omgeving te bevorderen en tegelijkertijd de publieke belangen duurzaamheid, leveringszekerheid en betaalbaarheid beter te borgen. Afhankelijk van de behandeling in de tweede kamer zal duidelijk worden wat dit gaat betekenen voor de Provinciale rol.

Financieel overzicht

				Bedragen x € 1.000
6. Energie	Begroting t/m wijz. 5	Wijziging 6	Begroting t/m wijz. 6	
Lasten	9.657	8.326		17.983
Baten	3.111	4.732		7.844
Saldo baten en lasten	6.546 N	3.593 N		10.139 N

Bij burap II 2024 wordt voorgesteld om vanuit de energie-middelen € 1,6 mln. toe te voegen aan de reserve Europese Programma's 2022-2027/OPZuid. Deze kunnen gedekt worden uit de reguliere middelen van Energie, omdat de UA Energie pas eind 2024 is vastgesteld waardoor met de uitvoering pas later gestart kan worden. Hierdoor is ruimte ontstaan in de budgetten van Energie om aanvullende cofinanciering Europese Programma's beschikbaar te stellen.

Programma 7 Landbouw en voedsel

Inleiding

Het Programma landbouw en voedsel loopt grotendeels op koers. Het programma zet zich in om de transitie in de landbouw te bevorderen en mogelijk te maken voor de betreffende ondernemers en daarmee bij te dragen aan de provinciale doelen.

De verschillen tussen de sectoren en binnen de sectoren tussen ondernemers zijn groot. In een aantal sectoren zijn de rendementen afgelopen jaar goed geweest en zijn bedrijven –gemiddeld genomen– prima in staat om milieu-investeringen te doen.

De grootste uitdagingen liggen in de melkveehouderij. Daar komen zowel de teruggelopen mogelijkheden om dierlijke mest op het eigen land aan te wenden, alsook de opgaven vanuit BPLG, terugdringen van stalemisies en andere opgaven.

We ondersteunen de melkveehouders die zich richting een natuurinclusieve bedrijfsvoering willen bewegen, waarvoor redelijke belangstelling is.

Er is bijgedragen aan een handreiking voor een passende beoordeling voor luchtwassers, de eerste vergunningen zijn inmiddels ook in procedure en we werken verder aan projecten die bijdragen aan de omslag die nodig is om van middel naar doelvoorschriften te komen. De routekaart stalaanpassingen is inmiddels geactualiseerd. Er wordt met het bedrijfsleven, het rijk en andere provincies intensief samengewerkt aan innovaties in de veehouderij gericht op terugdringen emissies en verbeteren dierenwelzijn van de grond te krijgen.

Er is stevige belangstelling voor de beëindigingsregelingen van het rijk. We begeleiden als provincie de ondernemers die overwegen om die stap te maken.

Wat willen we bereiken?

Het meest duurzaam en circulair in Europa

Indicatoren:

- Verhouding tussen de bewerkte mest en de gewasbehoefte in Nederland (verhouding naar een waarde, op basis van fosfaat (P_2O_5))

Streefwaarden	nulmeting	2024	2030
Verhouding naar waarde	(1,09) 2020	-	Verhouding lager dan 1

- Stikstof- en fijnstof emissie veehouderij in Brabant

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2024
Kton fijnstof per jaar	1,7 kton (2021)	1,6 kton	1,4 kton	dalend
Kton stikstof per jaar	15,3 kton (2019)	14,6 kton	13,7 kton	dalend

Wat gaan we daarvoor doen?

Realiseren uitvoeringsagenda mest

Actualisatie en uitvoeren routekaart stalaanpassingen 2024

Streefwaarden	2024
Aantal veehouders financieel ondersteund die investeren in een bestaand stalsysteem met rijksmiddelen	50*

*Dit is afhankelijk van de mate waarin het lukt om in 2024 vergunningen voor stalsystemen te verlenen én het openstellen van een subsidieregeling door het Rijk.

Daarnaast :

- Blijven we in 2024, afhankelijk van de snelheid waarmee de vergunningverlening voor stalsystemen weer op gang komt- onze First Movers-regeling inzetten om veehouders die als

eersten investeren in een innovatief brongericht stalsysteem financieel te ondersteunen. We zullen dat afstemmen met de hierboven genoemde regeling.

- Op dit moment lukt het nog zeer beperkt om vergunningen voor stalsystemen te verlenen en is er geen subsidieregeling vanuit het rijk opengesteld. Wel gebruiken we de versnellingsmiddelen van het Rijk om ondernemers met innovatieve brongerichte systemen te ondersteunen.

We hebben de routekaart geactualiseerd in juni 2024

Pilot Real-Time meten

Streefwaarden	2024
Aantal praktijkbedrijven waarop gemeten wordt in het kader van deze pilot	25

Bereiken van implementerende en zoekende veehouders

Streefwaarden	2024
Implementerende en zoekende veehouders bereiken via het netwerk van de Taskforce, via bijeenkomsten, 'Tour de Boer'-demonstraties, diverse schriftelijke en digitale communicatiekanalen en voorlichtingsactiviteiten	500

Deze activiteiten zijn nagenoeg stil komen te liggen door de ontstane onzekerheid over de effectiviteit van emissiearme huisvestingssystemen. Een deel van de werkzaamheden hebben een overlap met het samenwerkingsproject van de versnellingsaanpak emissielandbouw.

Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij, Akkerbouw en Zoogkoeienhouderij

Indicator:

- Implementeren Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw (BMA) bij akkerbouwbedrijven
- Toepassen (eenvoudige natuurinclusieve maatregelen) bij Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij

Streefwaarden	Nulmeting	2024
Implementeren Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw	n.v.t.	30

- Na een aantal jaren zelf investeren in de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij, resulterend in een gestage groei aan deelnemers, hebben wij extra rijksmiddelen hiervoor gekregen. De ambitie was om hiermee te groeien van 450 naar 650 deelnemers. Ondanks forse inzet op de werving en communicatie en het door de rijksbijdrage kunnen bieden van een aantrekkelijker pakket, blijven de aanmeldingen achter. Het potentieel in de sector lijkt verregaand benut. We hebben de definitieve aantallen nog niet beschikbaar, maar de kans is reëel dat we het totale doel van 650 deelnemers niet gaan halen.

Wat willen we bereiken?

Economisch toonaangevend zijn binnen Europa

Indicatoren:

- Aantal startups in landbouw en voedsel en op cross-overs met high tech (Programma EKT)

Streefwaarden	Nulmeting	2024
aantal	5-7 (2021)	25

- Vestiging nieuwe bedrijven en/of bovengemiddelde groei van bestaande bedrijvigheid in de high tech agrofoodsector / aantal toonaangevende bedrijven (Programma EKT)

Streefwaarden	Nulmeting	2024
aantal	2-5 (2021)	Substantiële groei

- Ontwikkeling van bedrijvigheid in nieuwe eiwitten in aantallen bedrijven en werknemers (5% groei per jaar)

Streefwaarden	Nulmeting	2024
Groei per jaar	45 (2022)	5%

- Het is onzeker of de doelen van deze indicatoren worden gehaald. In verband hier is in opdracht van de Provincie en de BOM is er onderzoek gedaan naar enkele Food Tech startups in het ecosysteem en wat ze tegen houdt om te schalen. Op dit moment wordt een gemeenschappelijke taal' geformuleerd die door de startup-organisaties in Brabant ingezet

kan gaan worden in hun bestaande programma's. Ook is geconstateerd dat de weg van startup naar scale-up een moeilijke weg is.

De BOM heeft samen met Provincie Noord-Brabant op 26 juni jl. de ambitie uitgesproken om binnen vijf jaar Brabant uit te bouwen tot dé opschalingshotspot voor foodtech, dit onder het motto "Brabant, scale up plant of Europe".

Wat gaan we daarvoor doen?

Bevorderen innovatie

Indicator:

- Organiseren van initiatieven welke de innovatie bevorderen (aantal: 3)

Ondersteunen en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken

Indicator:

- Aantal ondersteunde en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken (aantal: 2)

Stimuleren kleine betekenisvolle projecten door Landbouw Innovatie Brabant

Indicator:

- Aantal initiatieven ondersteund door LIB

Streefwaarden	2024
Aantal ondersteunde initiatieven	30

Wat willen we bereiken?

Natuur- en landschapsinclusief zijn in 2030

Indicatoren:

- Aantal natuurinclusieve boeren

Streefwaarden	nulmeting	2024	2030
----------------------	------------------	-------------	-------------

---

aantal	80 (2021)	150	500
--------	-----------	-----	-----

- Areaal biologische landbouw (ha) (15% van het agrarisch areaal)

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023	2024	2030
Agrarisch areaal	2,8% (2020)	2,3%	3,2%	3,5%	15% (circa 35.000 ha)

- Er is nog geen eenduidige definitie beschikbaar wanneer een bedrijf natuurinclusief is. Het aantal natuurinclusieve bedrijven kunnen we daarom niet monitoren. Voor het aantal deelnemers aan de Biodiversiteitsmonitor Melkvee en Akkerbouw, zie het kopie Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw en Veehouderij, dit betreft bedrijven die in meer of mindere mate natuurinclusief zijn. Zie ook [Statenmededeling Uitvoering Natuurinclusieve Landbouw dd. 2 juli 2024](#).

Het percentage areaal biologische landbouw is groeiend.

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief

Streefwaarden	Nulmeting	2024
Aantal begeleide bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief (incl.businessplan)	80 (2021)	50

Organiseren van bijeenkomsten voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven

Indicator:

- Aantal bijeenkomsten georganiseerd voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven. (aantal: 30 per jaar)

Geven van omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)

Streefwaarden	2024
Aantal uitgebrachte omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)	8 (totaal 30)

Gronden voor Graasdierhouderijen

Streefwaarden	2024
Aantal hectaren vastgelegd als permanent grasland	250 (totaal 1000)

- Op dit moment kan dit alleen in de vorm van aankopen-en-verpachten. Voor subsidiëring is goedkeuring m.b.t. staatssteun door Brussel van de bijgestelde Catalogus Groenblauwe Diensten nodig, deze wordt op zijn vroegst eind 2024 verwacht.

Aanpak piekbelasting

Ondersteunen van veehouders bij besluitvorming LBV(+)

Streefwaarden	2024
Aantal ondersteunde veehouders (cumulatief vanuit 2023)	500

Wat willen we bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

Indicatoren:

- Gemiddelde waardering burgers voor de agrifoodsector in Brabant (op niveau of verbetering van waardering).

Streefwaarden	Nulmeting (landelijk niveau)	2023	2024
Gemiddelde waardering schaal van 1-7	5,01 (2020)	5,04	Op niveau of verbetering

- Percentage Brabanders met zorgen over de gezondheid in relatie tot de veehouderij (afname percentage)

Streefwaarden	Nulmeting	2023	2024
Percentage	3% (2020)	5%	afname

- Actualiteit stikstofproblematiek en de media aandacht die het heeft gekregen.
- Langdurig aanhoudende vogelgriep en overdraagbaarheid naar andere dieren.

- Brabanders blijven bezorgd over hun gezondheid door de veehouderij in de buurt. Dit mede door de actualiteit van de stikstof problematiek in de media en het langdurig aanhouden van de vogelgriep en overdraagbaarheid naar zoogdieren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen boer-burger initiatieven

Indicator:

- Ondersteunde initiatieven (aantal: 1)

Korte ketens

Streefwaarden	2024
Aantal ondersteunde initiatieven	3

Ontwikkelingen en onzekerheden

Onzekerheden in de uitgaven t.a.v. Brabants bodem, innovatieve Stallen, circulaire economie en agrofood i.v.m. samenwerkingen dan wel initiatieven van externe partners op het gebied van innovatie, NPLG en betrekking hebbende op de rijksbijdrage. Ten behoeve van de rijksbijdrage is uitstel aangevraagd tot eind 2028 om deze middelen in te kunnen zetten. Hiernaast is de uitnutting van subsidieregelingen zoals die gelieerd zijn aan Europese fondsen afhankelijk van de aanvragen en moment van beschikken.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
7. Landbouw en voedsel	Begroting t/m wijz. 5	Wijziging 6	Begroting t/m wijz. 6
Lasten	55.937	-29.509	26.428
Baten	45.858	-30.240	15.618
Saldo baten en lasten	10.079 N	731 N	10.810 N

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit

Inleiding

De uitvoering van het programma Basisinfrastructuur mobiliteit loopt op schema, al blijft er een aantal grote uitdagingen.

Zo streven we naar een gezonde financiële basis om het OV-aanbod in Brabant op een bestendige wijze op te kunnen schalen op basis van de herijkingsafspraken en via aanbestedingen van nieuwe OV-concessies. Deze opschaling is randvoorwaardelijk voor de basis op orde en om de verstedelijkingsopgave te kunnen faciliteren op basis van de OV-visie '[Gedeelde mobiliteit is maatwerk](#)'. Met extra rijksmiddelen (o.a. motie Bikker) en aanvullende middelen bij de [Perspectiefnota 2025](#) als uitwerking van het [Bestuursakkoord 2023-2027](#) is de financiële druk op de OV-concessies deels afgenomen. Het besluit over het structureel doortrekken van de aanvullende provinciale middelen moet nog wel genomen worden. Daarnaast speelt er nog het risico rondom de rijksmiddelen voor de studenten OV-kaart (SOV-opbrengsten) wat vanaf 2025 grote onzekerheid geeft.

Vanaf juli 2025 gaat de nieuwe concessie West in en we zijn nu bezig met de implementatie hiervan. Vooruitlopend daarop start het flexvervoer in dit gebied in januari al; in de andere gebieden vanaf 2026. Hiermee wordt een belangrijke stap gezet in de transitie naar gedeelde mobiliteit met een sterke (H)OV-structuur aangevuld met flexibele vormen van vervoer. De aanbesteding voor de nieuwe [concessie Oost](#) (vanaf 2027) is opgestart.

Randvoorwaardelijk voor (het tempo van) de opschaling van het OV-aanbod is dat de personeelstekorten bij de vervoerders afnemen. De effecten van de inspanningen van de vervoerders (extra wervingsactiviteiten en opleiden) zullen pas goed zichtbaar worden vanaf 2025. We blijven erop sturen dat de vervoerders de afspraken hierover nakomen.

De wettelijke verantwoordelijkheid van de beheer- en onderhoudstaak provinciale wegen mag niet ter discussie staan en verkeersonveilige situaties als gevolg van onderhoudstoestand moeten te allen tijde worden voorkomen. Daarom is het uitgangspunt van werk-met-werk bij de herijking van [KOPI](#) losgelaten en is de meerjarige onderhoudsplanning weer leidend voor de onderhoudsprojecten. Vanwege vertragingen in reconstructies, mede door de stikstofproblematiek, kon immers niet langer worden gegarandeerd dat er geen sprake was van achterstallig onderhoud. De wegvakken met potentieel achterstallig onderhoud worden met prioriteit opgepakt en tussentijds extra gemonitord. Daarnaast is een tweejarig contract voor groot onderhoud gegund. Dit is een overbruggingscontract richting waardegedreven onderhoud waarin het variabel en groot onderhoud van provinciale infrastructuur meerjarig gebiedsgericht met aannemers wordt georganiseerd. De efficiency van het groot onderhoud neemt hierdoor toe. Tenslotte is het dagelijks onderhoud geborgd met de gunning net voor de zomer van het onderhoudspartnercontract (OPC) en elektrotechnisch partnercontract (EPC) met een looptijd van 4 jaar plus optie voor nog 4 jaar.

Toch zijn er ook zorgen. Brabant staat al jaren bovenaan het lijstje van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers en er is sprake van een stijgende trend van het aantal verkeersslachtoffers. De onverminderde inzet op verkeersveiligheid blijft daarom nodig. Samen met de partners is het nieuwe [Brabants Verkeersveiligheidsplan BVVP 2024-2027](#). Focus op de doelgroepen fietsers, onervaren verkeersdeelnemers en afleiding via gedragsinterventies zoals educatie en via het verbeteren van de verkeersveiligheid op schoolfietsroutes zijn belangrijke accenten.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst.

- De ontwikkeling in de Indicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): IPW $\geq$ vorig jaar
- De ontwikkeling in de klantwaardering voor de Brabantse wegen via het WOW-onderzoek (provinciale wegen): WOW $\geq$ vorig jaar

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd

- Ontwikkeling in waardering van het OV door reizigers: OV-klantenbarometer $\geq$ vorig jaar

Wat gaan we daarvoor doen?

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

- We voeren planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige kwaliteitsvisie ([KOPI](#)) de score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen doorstroming, fietspaden en verkeersveilige inrichting binnen de vastgestelde bandbreedte
- Het nieuwe Onderhoudprestatiecontract (OPC) en Elektrotechnische prestatiecontract (EPC) zijn gegund in 2024
- Nieuwe vorm van onderhoudscontracten, waarbij we het onderhoud per gebied vermarkten, zijn gegund in 2024
- Eén van de steunpunten is verbeterd én verduurzaamd in 2024
- De onderhoudsprojecten met risico op achterstallig onderhoud zijn in kaart gebracht en opgenomen in de meerjarige onderhoudsplanning.

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

Lopende concessies:

- We zorgen voor een betrouwbaar OV-systeem: rituitval in de concessies is (weer terug op) maximaal 0,2%
- De herijkingsafspraken zijn doorgevoerd in de lopende concessies

Nieuwe concessies:

- Contract voor de nieuwe concessie West-Brabant is gegund.
- Nieuwe flexcontract West-Brabant is opgestart
- Aanbesteding van de nieuwe concessie Oost-Brabant (start 2027) is opgestart

Transitie gedeelde mobiliteit:

- We zorgen voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 pilots en/of experimenten per jaar opgestart
- Passend bij de verschuiving van OV naar gedeelde mobiliteit, streven we ernaar dat het aanbod van mobiliteitsdiensten voor de gebruiker inzichtelijk is door in te zetten op een goed functionerend MaaS-platform (mobiliteit als dienst). We introduceren uiterlijk in 2025 een betrouwbaar en goed functionerend MaaS-platform(s) in de stedelijke regio's en in het landelijk gebied van Brabant voor de reizigers voor minimaal 1 concessie.

De [herijkingsafspraken](#) zijn doorgevoerd in de lopende concessies. Het huidige OV-aanbod in de concessies is nog altijd lager dan voor corona. Deels heeft dit te maken met personeelstekorten bij de vervoerders, maar verdere opschaling is vaak ook nog niet direct aan de orde geweest i.v.m. lagere reizigersaantallen. Om meer reizigers aan te trekken en opbrengsten te genereren, streven we ernaar om het OV-aanbod op te schalen en daarmee verdere groei te faciliteren. Vanaf 2025 verwachten we daarin betekenisvolle stappen te kunnen zetten, omdat het de verwachting is dat de bezetting bij de vervoerders weer toe gaat nemen. Tot die tijd zien we o.a. door krapte op de arbeidsmarkt, ziekteverzuim en leveringsproblemen van Zero-Emissie bussen nog een hogere rituitval dan gebruikelijk. Ook zetten we extra in op de toegankelijkheid van het OV met de uitvoering van het landelijke bestuursakkoord.

De nieuwe concessie West is gegund en gaat in per juli 2025. Al op 1 januari gaat het contract voor flexvervoer voor dit gebied in (in de andere concessiegebieden vanaf 2026). Het flexvervoer is cruciaal om met de nieuwe concessie de transitie naar gedeelde mobiliteit mogelijk te maken. Daarnaast is een volgende stap gezet in de aanbesteding concessie Oost (vanaf 2027) met het programma van eisen. We zijn gestart met het opstellen van een gezamenlijk ambitiedocument voor de aanbesteding van de concessie Zuidoost (vanaf 2029).

Om de groei van het OV-aanbod de komende jaren te kunnen faciliteren wordt er bij deze bestuursrapportage een OV-reserve ingesteld op basis van de Perspectiefnota 2025.

Data, digitalisering en Smart Mobility

De focus van data en digitalisering ligt op een adequaat beheer én optimaal gebruik van hetgeen de afgelopen jaren is ontwikkeld. Verkeersmanagement is hierin een belangrijk onderdeel.

- Er is een besluit genomen over een vervolg van het [uitvoeringsplan Krachtenbundeling Smart Mobility Zuid-Nederland 2020-2023](#)

De Samenwerkingsovereenkomst Slimme en groene mobiliteit Brabantstad is ondertekend en het Werkprogramma SmartwayZ.NL 2024-2027 is opgesteld voor vaststelling op een later moment in het jaar.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit

In Brabant streven we naar NUL verkeersslachtoffers. Elk verkeersslachtoffer is er één te veel.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar

Indicator	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal dodelijke verkeersslachtoffers	99	91	141	120	
waarvan op provinciale wegen	16	12	15	9	

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2020.

- De ontwikkeling van het aantal slachtoffers met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal slachtoffers met lichamelijk letsel

Indicator	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal slachtoffers	1.985	2.015	2.010	ntb	
waarvan op provinciale wegen	164	120	94	ntb	

*Cijfers 2023 zijn nog niet vrijgegeven door RWS.

De sociale veiligheid is in 2030 toegenomen ten opzichte van 2020.

- De ontwikkeling van de OV-klantbarometer onderdeel veiligheid: OV-klantbarometer onderdeel sociale veiligheid >= vorig jaar

Brabant is nog steeds de provincie met het hoogste aantal dodelijke verkeersslachtoffers, bijna 1/5 deel van het totale aantal in Nederland. Daarnaast zien we al jaren een stijgende trend in het aantal ongevallen met (ernstig) lichamelijk letsel. Cijfers die vragen om extra inzet op verkeersveiligheid. De ambities liggen vast in het nieuwe BVVP 2024-2027 en worden vertaald naar indicatoren in de begroting 2025.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verkeersveiligheid

- Het nieuwe Brabants Verkeersveiligheidsplan (BVVP) is vertaald naar indicatoren en opgenomen in de begroting 2024.
- We hebben voor € 15 mln. kleinschalige maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid uitgevoerd op provinciale wegen (2025).
- We informeren de Staten over de duurzaam veilige inrichting van de provinciale infrastructuur.

Sociale veiligheid

- We zorgen voor een veilig OV-systeem: aantal incidentmeldingen is gelijk aan of lager dan in het voorgaande jaar.

Samen met vervoerders en Rijk zorgen we voor een gezamenlijke aanpak van de sociale veiligheid in het OV rondom AZC's. Voor de extra inzet in 2023 zijn rijksmiddelen bovenop de provinciale middelen ontvangen; voor 2024 zijn nog geen bekostigingsafspraken gemaakt met het Rijk.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit

We gaan in Noord-Brabant uit van ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorig jaar.

De uitstoot van overige emissies (NO_x, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het [Schone Lucht Akkoord](#) is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeersemissies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling concentratie NO_x en fijnstof emissies in de lucht: emissie < vorig jaar

De actualisatie zal plaatsvinden met de herijking van het verkeersmodel BBMA in de loop van 2024.

Wat gaan we daarvoor doen?

Duurzaamheid provinciale infrastructuur

- Energie en CO₂-reductie: reductie van de CO₂-footprint in 2030 van gerealiseerde projecten met 50% ten opzichte van referentiejaar 2010.
- Materiaalgebruik / hergebruik: 50% vermindering van het primair grondstoffengebruik in 2030 ten opzichte van referentiejaar 2010.
- Verlichting langs provinciale wegen is in 2024 grotendeels vervangen door LED (uitvoering 2023 en 2024).

Duurzaamheid OV-concessies

- We zorgen voor een schoon OV-systeem: in 2027 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

Indicator	2024	2025	2026	2027
% elektrische bussen	40%	75%	90%	100%

Dit jaar zouden 64 bussen in Oost en 64 bussen in Zuidoost instromen in de concessies. Een deel is ingestroomd in Zuidoost (32). Het percentage van 40% wordt waarschijnlijk niet gehaald door leveringsproblemen in Oost en Zuidoost. We spreken de vervoerders aan op hun verantwoordelijkheid en gaan waar nodig over tot boetes. De doelstelling van 100% in 2027 is nog steeds het uitgangspunt.

Om de beschikbaarheid van stroomaansluitingen te kunnen garanderen bekijken we mogelijkheden van busremises met stroomaansluitingen op strategische locaties. Recent is een locatie in Roosendaal aangekocht. Als voldoende stroom op een locatie lastig is te verkrijgen, zoeken we samen met de vervoerder we naar alternatieven voor de periode dat er wel weer stroomaansluiting beschikbaar is.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Ontwikkelingen rondom de Studenten OV-kaart kunnen vanaf 2025 grote invloed hebben op de financiën van het OV.
- Om langlopende verplichtingen bij aanbesteding van OV-concessies te kunnen aangaan is op korte termijn duidelijkheid nodig over het structureel doortrekken van aanvullende provinciale middelen.
- De krapte op de arbeidsmarkt voor de vervoerders is bepalend voor het tempo waarin opschaling van het OV-aanbod kan plaatsvinden.
- Netschaarste en leveringsproblemen kunnen ervoor zorgen dat de ZE-ambities in het OV niet realiseerbaar zijn.
- Prijsstijgingen en problemen met levering van materialen vormen een risico voor infrastructurele onderhoudsprojecten.
- Om het risico van achterstallig onderhoud uit te kunnen sluiten, zijn aanvullende korte termijn maatregelen mogelijk noodzakelijk. Hierdoor kan een overschrijding op de onderhoudsbegroting ontstaan.
- Klimaatverandering leidt tot extra (dagelijks) onderhoud.
- Krapte op de arbeidsmarkt voor technische personeel raakt de taak van beheer en onderhoud provinciale wegen.

Financieel overzicht

	Bedragen x € 1.000		
8. Basisinfrastructuur mobiliteit	Begroting t/m wijz. 5	Wijziging 6	Begroting t/m wijz. 6
Lasten	199.399	-2.632	196.767
Baten	5.684	1.624	7.308
Saldo baten en lasten	193.715 N	4.256 V	189.459 N

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

Het programma Mobiliteitsontwikkeling ligt beperkt achter op schema vanwege een aantal uitdagingen in de uitvoering. En dat terwijl nieuwe investeringen in bereikbaarheid keihard nodig zijn om de autonome ontwikkelingen (o.a. demografie & economische groei) op te kunnen vangen én om de ambities van bijvoorbeeld de woningbouw- en verstedelijkingsopgave en het klimaatakkoord waar te kunnen maken. De mobiliteitsopgave is groot en voor de realisatie zijn miljarden nodig. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden en niet alles kan. Gelukkig staat Brabant er goed voor en zijn i.h.k.v. het Bestuursakkoord bij de [Perspectiefnota 2025](#) € 272 mln. middelen aan de mobiliteitsportefeuille toegevoegd via het verlengen van de reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF) met 4 jaar. Middelen die we kunnen inzetten om de eerste betekenisvolle stappen te kunnen zetten in de noodzakelijke doorontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem.

Voor de Brainportregio zijn, bovenop de Brainportdeal (€ 1,6 mrd.), aanvullende afspraken gemaakt in het [convenant Beethoven](#) (€ 2,5 mrd.). Voor mobiliteit betekent dit extra middelen voor de ontwikkeling van de Multimodale Knoop (MMK), de HOV-verbinding spoorzone - bedrijventerrein De Run (HOV4) en het onderliggende wegennet (OWN). Hiermee zorgen we ervoor dat de economische groei van de regio Zuidoost kan worden gefaciliteerd. De eerste stappen in de uitvoering zijn gezet met bestuursovereenkomsten voor een vijftal snelfietsroutes uit het Korte Termijn Maatregelenpakket, de aankoop van een strategische locatie voor de ontwikkeling van een mobiliteitshub aan de noordwest zijde van Eindhoven en de werkgeversaanpak door Brainport Bereikbaar.

Toch zijn er ook uitdagingen, met name op het wegennet. Met de herprioritering van het Mobiliteitsfonds van het Rijk en de aanhoudende stikstofproblematiek is realisatie van een aantal infrastructurele rijksprojecten op korte termijn onzeker. We blijven bij het Rijk aandringen om de rijksprojecten in Brabant snel terug op te pakken. Maar ook een aantal provinciale projecten is vertraagd en de kosten ervan lopen flink op. We staan deze bestuursperiode voor belangrijke keuzes bij o.a. de N279 Veghel - Asten en de N629 Dongen - Oosterhout, maar ook bij de rijksweg N65.

Om de impact hiervan te beperken en tegelijk de verstedelijkings- en woningbouwopgave mogelijk te maken is, naast de noodzakelijke capaciteitsverruiming op wegeninfra, extra inzet op actieve en gedeelde mobiliteitsvormen (mobiliteitstransitie) nodig. Voor alle stedelijke regio's werken we dit jaar Meerjarige Multimodale Mobiliteitspakketten (MMMP's) uit. Het doel is om hierover de eerste afspraken te maken met de regio's en in samenhang met de Multimodale Mobiliteitsagenda (MMA) met het Rijk tijdens het BO-MIRT 2024. De ambities liggen vast in het [beleidskader mobiliteit Koers 2030](#) en zijn verder uitgewerkt in de verstedelijkingsstrategie NOVEX stedelijk Brabant, het [Toekomstbeeld OV 2040 \(TBOV 2040\)](#) en het [Brabants Toekomstbeeld Fiets \(BTF\)](#). In 2024 is gestart met de realisatie van de verdiepte ligging van het spoor bij Vught (PHS) met het bouwen van een tijdelijk spoor en werken we toe naar besluitvorming over het voorkeursalternatief OV-knoop Bosch Centraal bij BO-MIRT 2024. De MIRT-verkenning voor OV-Knoop Brainportregio Eindhoven is opgestart met een besluit over het voorkeursalternatief in 2025.

Er is een start gemaakt met de uitvoering van de projecten van het realisatiepact goederenknooppunt Tilburg naar aanleiding van het besluit bij BO-MIRT 2023.

Het meerjarige totaaloverzicht van de lopende en toekomstige mobiliteitsprojecten en -opgaven wordt gegeven in de [programmering mobiliteit 2025-2044](#).

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of - 5 minuten.

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de freeflow reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.

*Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.

Door de herprioritering van het mobiliteitsfonds door het Rijk en de aanhoudende stikstofproblematiek is een aantal infrastructurele projecten tijdelijk gepauzeerd of vertraagd. Hierdoor neemt de druk op het mobiliteitssysteem toe en zijn aanvullende maatregelen nodig.

Wat gaan we daarvoor doen?

OV-netwerk

We werken aan de doorontwikkeling van het OV-netwerk:

- Afspraken over realisatie van vijf Hub's langs verschillende OV-assen zijn gemaakt.
- Realisatie HOV3 Eindhoven is gestart.
- Plan HOV4 Eindhoven is uitgewerkt.
- Project Vluchtstrookgebruik (Bus Rapid Transit als onderdeel A50 pakket en De Run) is opgestart (realisatie 2024)

Uitvoering van rijksprojecten (derden):

- Start voorbereiding / uitvoering PHS in: 2024 (oplevering: 2030)
- Realisatie Maaslijn door derden (provincie niet risicodragend): opdracht voor realisatie is gegund (oplevering in: ntb).

Wegennet

Provinciaal wegennet:

- Er is een besluit genomen over een vervolg voor de N279 Veghel – Asten n.a.v. het [ontwikkelperspectief](#).
- Er is een besluit genomen over een vervolg voor de N629 Dongen – Oosterhout n.a.v. het pauzeren voor onbepaalde tijd.
- De projecten N282, N264 en N270 zijn uitgevoerd en het project N285 is gestart met uitvoering (oplevering: 2026).

Rijkswegennet:

- Er is een besluit genomen of en hoe verder met de reconstructie van de N65.
- Er is een definitieve afspraak gemaakt over realisatie A58 Tilburg – Eindhoven.
- De uitvoering van de versnelde aanpak van knooppunt Hooipolder (onderdeel van verbreding A27) is gestart (oplevering: 2026).

Het terug opstarten van de rijksinfraprojecten is opgenomen in het hoofdlijnenakkoord van de nieuwe coalitie, maar is wel gekoppeld aan een aantal randvoorwaarden zoals de beschikbaarheid van voldoende capaciteit, financiële middelen en stikstofruimte. We zijn hierin afhankelijk van het Rijk, maar we blijven hier druk op uitoefenen. Bij BO-MIRT 2024 wordt hopelijk een besluit genomen over het Ontwerp Tracébesluit (OTB) voor de A58 Tilburg – Eindhoven. Voor de rijksweg N65 wordt een gezamenlijk korte termijn maatregelenpakket uitgewerkt.

Bij een aantal [provinciale reconstructieprojecten](#), die tijdelijk gepauzeerd waren, zijn we erin geslaagd om deze terug op te starten. Hierbij houden we de actuele jurisprudentie nauwlettend in de gaten. Voor de N282 heeft dit ertoe geleid dat het project over twee uitvoeringsjaren wordt gerealiseerd als gevolg van de Porthos-uitspraak dat stikstofdepositie ook tijdens de aanlegfase moet worden opgelost. Dit betekent dat eind 2024 nog een kleine restopgave op de N282 voor 2025 resteert. Voor een tweetal grotere reconstructies (N279 en N629) is het nodig dat opnieuw naar de plannen wordt gekeken naar wat er mogelijk is. Het project N279 valt onder de nieuwe Omgevingswet. Op basis hiervan zijn we in mei 2024 het [participatietraject](#) gestart wat moet leiden tot de publicatie van een Notitie Detail en Reikwijdte (NDR) begin 2025. Ten aanzien van de [N629](#) worden scenario's uitgewerkt ter besluitvorming in 2025 (afhankelijkheid RvS en actualisatie Brabants Verkeersmodel en nieuwe release Aerijsmodel). Wel worden nu al maatregelen uitgevoerd zoals een tijdelijke bushalte en de aansluiting op een bedrijventerrein.

Door de opgelopen vertraging, aanvullende stikstofmaatregelen en toegenomen complexiteit zien we wel de realisatiekosten van de projecten toenemen.

De spoortunnel N631 Rijen – Oosterhout is opgeleverd.

(Snel-)fietsroutenwerk

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (9 in 2025).
- Afspraken doorfietsroutes uit de mobiliteitspakketten voor de stedelijke regio's zijn vertaald naar bestuursovereenkomsten en de Regionale Mobiliteitsprogramma's (2025).

De snelfietsroute F270 Eindhoven – Helmond is geopend. Door de afhankelijkheid van behandeling door RvS bij GOL en F50 Uden – Veghel is de streefwaarde van 9 in 2025 niet langer realistisch. Voorgesteld wordt om de streefwaarde aan te passen naar: 6 in 2025, 7 in 2026 en 9 in 2027.

Er zijn vijf bestuursovereenkomsten voor het hoofdfietsnetwerk opgesteld in het kader van het Korte Termijn Maatregelenpakket van de Brainportdeal. Voor de overige stedelijke regio's zal de vertaling pas kunnen plaatsvinden na vaststelling van de MMMP's. Voorgesteld wordt om de prestatie aan te passen naar: Alle afspraken over het hoofdfietsnetwerk uit de MMMP's naar aanleiding van BO-MIRT 2024 zijn uiterlijk in 2026 vertaald naar bestuursovereenkomsten en de Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP 2026 en 2027).

Goederencorridor

Goederenvervoer richt zich met name op de verduurzaming en ketenoptimalisatie op de corridors Rotterdam – Venlo en Amsterdam – Antwerpen:

- Wilhelminakanaal geschikt voor klasse IV schepen tot en met haven Loven (Tilburg): oplevering in: ntb. Herbouw sluis II staat op prioriteringslijst van het Rijk, wij zijn afhankelijk van het rijk
- Vervolgafspraken over de realisatie van truckparking(s) op corridor Rotterdam – Venlo
- Vervolgafspraken over corridor Zuid (Amsterdam – Antwerpen) nav startbeslissing bij BO MIRT 2022.

De provinciale rol in de goederencorridors is vooral gericht op regie- en procesvoering. De samenwerking Rijk-regio gericht op de ruimtelijke ontwikkeling, verduurzaming en digitalisering via realisatiepacten zijn waardevol. Het realisatiepact Tilburg (BO-MIRT afspraak 2023) is in uitvoering, voor Moerdijk wordt een pact opgesteld ter besluitvorming in het najaar.

Een definitief besluit over de verbetering en optimalisatie haven Loven wordt nog niet in 2024 verwacht. Begin dit jaar is een kansrijke aanvraag voor een Europese financiering gedaan voor herbouw Sluis II.

Op het gebied van truckparking zijn weinig ontwikkelingen. Het is lastig om een sluitende business case te krijgen en de bereidheid bij gemeenten is beperkt. Er loopt een onderzoek truckparkings met toegang via snelwegen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019.

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar
- Ontwikkeling modal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

*Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkeling knooppunten / mobiliteitshubs

- Er is een besluit over het voorkeursalternatief voor station Eindhoven n.a.v. het MIRT-onderzoek.
- Er is een besluit over het voorkeursalternatief voor station 's-Hertogenbosch n.a.v. het MIRT-verkenning.

Een besluit over het voorkeursalternatief voor OV-knoop Brainportregio Eindhoven wordt verwacht in 2025; OV-knoop Bosch Centraal bij BO-MIRT 2024.

Mobiliteitspakketten

- In 2025 is het maatregelenpakket De Run uitgevoerd.
- Afspraken mobiliteitspakketten voor stedelijke regio's Tilburg - Breda, 's-Hertogenbosch, Bergen-op-Zoom - Roosendaal en Metropool Regio Eindhoven (MRE) bij BO-MIRT 2023 zijn vertaald in de Regionale Mobiliteitspakketten 2024 (RMP's).

De 1e tranche van de MMMP's worden besproken de BO-MIRT 2024. Uiterlijk in 2026 (RMP 2027) zijn de afspraken vertaald naar uitvoeringsafspraken met de regio.

Multimodaal goederenvervoer

- Er zijn minimaal 3 geschikte locaties voor Clean Energy Hub's (CEH's) voor weg of binnenvaart bepaald.

Smart Mobility

Nader te bepalen n.a.v. de strategische heroriëntatie van het programma SmartwayZ.NL

Wat willen we bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen.

Onderwijs-, zorg-, werk-, recreatie-, natuur- en dagelijkse voorzieningen en sociale contacten zijn in 2030 goed bereikbaar voor iedereen.

- Ontwikkeling van de nabijheid van voorzieningen in verschillende type regio's en voor verschillende type modaliteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toegang tot mobiliteit

We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2027 minimaal 45 gemeenten (=80% van Brabantse gemeenten) die meedoen met Doortrappen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

- Realiseren SchaaIsprong Fiets: 20% meer fietsers (op de snelfietsroutes in 2027 t.o.v. 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten. Hiermee dragen we bij aan de doelstelling van drie extra gezonde levensjaren voor de Brabantse burger.
- Fietsstimulering via werkgevers: 275 werkgevers in 2024 en 300 in 2025 die fiets stimuleren in hun organisatie via Sjees gangmakers.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Het pauzeren van een aantal rijkswegenprojecten en de herprioritering van het Mobiliteitsfonds heeft invloed op de bereikbaarheid van Brabant.
- Ontwikkelingen in wet- en regelgeving rondom stikstof en vergunningverlening en personeelskosten kunnen de realisatie en de kosten van (infrastructurele) projecten beïnvloeden.
- Onzekerheid en vertraging in de doorlooptijden bij behandeling door de Raad van State heeft invloed op de haalbaarheid en zekerheid van de plannen van projecten.
- De mate van cofinanciering en het ter discussie stellen van toegezegde cofinanciering door Rijk en regio kan de haalbaarheid van opgaven en projecten beïnvloeden.
- Vanwege het tijdelijk pauzeren van de reconstructie N65 vindt er een afrekening plaats die leidt terugbetaling. De effecten ervan kunnen niet volledig verwerkt worden in de bijgestelde begroting. Hierdoor zal er sprake zijn van onderbesteding.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
9. Mobiliteitsontwikkeling	Begroting t/m wijz. 5	Wijziging 6	Begroting t/m wijz. 6
Lasten	135.931	-63.949	71.982
Baten	4.379	223	4.602
Saldo baten en lasten	131.552 N	64.172 V	67.380 N

Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd

Inleiding

Programma loopt op koers. Op basis van het [beleidskader Levendig Brabant 2030](#) stellen we de uitvoeringsagenda 2024-2027, op waarvan het concept reeds met uw Staten is gedeeld (zie [Statenmededeling](#)) en de vaststelling dit najaar is voorzien.

We hebben een evaluatie uitgevoerd van de succesvolle regeling Pilots Levendig Brabant (zie [statenmededeling](#), sept 2024). Op basis van deze evaluatie bepalen we hoe we vervolg geven aan de inzet.

In het 2^e kwartaal een nieuwe subsidieregeling opengesteld voor kunst- en cultuurprojecten opengesteld gericht op een breder en meer divers publiek. Doel is drempels tot kunst en cultuur te verlagen. In het bijzonder voor groepen die nu niet of niet voldoende worden bereikt. Zie verder [nieuwsbericht](#). Ook is de regeling voor publiekswerking voor musea en theaters verlengd. Hiermee geven we invulling aan onze doelstellingen voor passend en inclusief aanbod in Brabant. Besluitvorming over de verdeling van de middelen vindt plaats in het najaar 2024.

Ook zijn op basis van de eerder opengestelde regeling Professionele Kunsten de subsidies beschikt voor de komende periode 2025-2028. Hierbij zijn tevens de extra middelen vanuit bestuursakkoord ingezet waardoor nog meer instellingen de komende periode ondersteund kunnen worden. Tevens is in mei ook de regeling amateurkunsten opengesteld voor dezelfde periode (zie [nieuwsbericht](#)). Met de regeling wordt bijgedragen aan de continuïteit, de verbetering van kwaliteit en zorgt ervoor dat meer mensen actief kunnen zijn binnen de amateurkunst.

In april is, conform [Bestuursakkoord 2023-2027](#), besloten tot voorzetting en uitbreiding van het succesvolle project Museumschatjes. Het project laat basisschoolleerlingen kennis maken met musea in Brabant. Het project bereikt per schooljaar ongeveer 25.000 leerlingen van circa 250 verschillende scholen (zie [nieuwsbericht](#)). Als gevolg van het succes van de dit project is besloten tot uitbreiding waarmee nog eens 12.500 meer leerlingen bereikt worden. Ook is ter behoud van ons erfgoed de jaarlijkse restauratieregeling opgesteld, waarmee onze Brabantse monumenten behouden, beleefbaar en bereikbaar worden gehouden.

In juni heeft de Special Olympics plaatsgevonden in Tilburg en Breda (zie [site](#)). Het is het grootste multi-sportevenement voor mensen met een verstandelijke beperking in Nederland en mede mogelijk gemaakt door de provincie.

Tot slot wordt ook steeds meer ingezet op het binnenhalen van Europese financiering voor het bereiken van onze doelstellingen, wat al een resultaat heeft opgeleverd met de cofinanciering van het Vlaams-Nederlandse Interreg project 'Parels in helende landschappen', met als doel de toeristische ontsluiting van religieus erfgoed en zorglocaties en de ontwikkeling van routes in het landschap op de grens van Brabant en Vlaanderen (zie [site](#)).

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van een passend aanbod

Indicatoren:

- Het aantal bezoekers van activiteiten en locaties van de vier sectoren in vergelijking met andere provincies in Nederland (streefwaarde beter dan de huidige 7^e plaats t.o.v. andere provincies,)
- Tevredenheid van inwoners met het aanbod van cultuur (score hoger dan of gelijk aan huidige score 7,2).
- Tevredenheid Sport: aandeel inwoners dat tevreden is (streefwaarde beter dan huidige 4e plaats t.o.v. andere provincies)
- Tevredenheid van meerdaags internationaal bezoek (streefwaarde: beter dan huidige 3e plaats t.o.v. andere provincies)

Wat gaan we daarvoor doen?

Meerjarige ondersteuning van professionele- en amateurkunst

Ondersteuning bibliotheken

Uitdragen Verhaal van Brabant

Ondersteunen van topsportevenementen

Uitvoeren van Brabantbrede marketingstrategie

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van inclusief aanbod

Indicatoren:

- Oplevering kwalitatieve rapportage in hoeverre binnen cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd wordt omgegaan met inclusief aanbod (streefwaarde: tweejaarlijks oplevering).

Wat gaan we daarvoor doen?

Bevorderen publieksbereik cultuuraanbod

Versterken participatie Erfgoed

Uniek sporten mede mogelijk maken

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van innovatie en vernieuwing

Indicatoren:

- Omvang van banen en bedrijven in creatieve industrie in Brabant (streefwaarde: beter dan 3^e plaats t.o.v. andere provincies, huidige waarde 3^e plaats).
- Oplevering rapportage naar de vitaliteit en vernieuwingskracht van instellingen van de vier sectoren (streefwaarde tweejaarlijks oplevering).

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking van design, ontwerp en media als sterke economische sectoren

Inzetten innovatie om maatschappelijke en economische waarde van sport te vergroten

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van aanbod voor jeugd en talentontwikkeling

Indicatoren:

- Deelname jongeren: Participatiegraad onder jongeren (16-29) sport (streefwaarde hoger dan Nederlands gemiddelde van 69,1%, nu 68,6%).
- Participatiegraad onder jongeren voor cultuur, erfgoed (streefwaarde PM, nog geen data beschikbaar, uitkomst onderzoek is in 2024 voorzien).

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen en verankeren cultuureducatie voor jongeren

Ondersteunen talentontwikkeling Cultuur

Ontwikkeling stimuleren van topsporttalenten

Wat willen we bereiken?

Bijdragen aan een gezonde en aantrekkelijke omgeving waar voldoende te beleven is en waar cultuurhistorie behouden blijft

Indicatoren:

- Beweegrichtlijn: Het aandeel van de Brabantse bevolking dat aan de beweegrichtlijnen voldoet. (streefwaarde: meer dan 75% in 2030, (49,3% in 2020))
- Waardering maatschappelijk belang cultuur en erfgoed: De mate waarin Brabanders aangeven cultuur en erfgoed van belang te vinden voor de samenleving (hoger dan huidige score van 79%).
- Onderhoud rijksmonumenten: Het percentage rijksmonumenten in matige of slechte staat in de provincie Noord-Brabant volgens de jaarlijkse monumentenmonitor. (streefwaarde: lager dan huidige 18%).

Het percentage Brabanders dat voldoet aan de beweegnorm is sinds de nulmeting in 2020 met 5 % gestegen van 44,3% naar 49,3% (meest recente meting over 2022). Alhoewel dit een positieve opwaartse trend is, zal de komende jaren een grotere stijging nodig zijn om het streefpercentage van 75% in 2030 te bereiken. Onze inzet op basis van de uitvoeringsagenda 2024-2027 zal hierop gericht zijn.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inzetten van verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht voor maatschappelijke opgaven

Instandhouding van Cultureel Erfgoed

Stimuleren om meer te bewegen

Ontwikkelingen en onzekerheden

Onzekerheden betreffen met name de uitnutting van subsidieregelingen/projectsubsidies, aangezien de realisatie wordt bepaald door de (timing van) van de subsidieaanvragen.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd	Begroting t/m wijz. 5	Wijziging 6	Begroting t/m wijz. 6
Lasten	59.123	-1.575	57.548
Baten	1.079	102	1.181
Saldo baten en lasten	58.044 N	1.677 V	56.367 N

Algemeen financieel beleid

Inleiding

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma, ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die binnen het onderdeel algemeen financieel beleid zijn geraamd en bijdragen aan een sluitende begroting.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting en de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille. Daarnaast staan diverse overige algemene inkomsten zoals de dividendopbrengsten.

De begroting kent naast de 10 programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal centrale posten zoals de overhead, de post onvoorzien en een aantal nog niet aan de programma's toegedeelde stelposten.

Wat mag het kosten?

	Bedragen x € 1.000		
Algemeen financieel beleid	Begroting t/m wijz. 5	Wijziging 6	Begroting t/m wijz. 6
Algemene dekkingsmiddelen	751.165 V	70.851 V	822.016 V
Lasten	3.862	699	4.561
Baten	755.027	71.550	826.577
Overhead, Vpb en stelposten	273.099 N	133.654 V	139.445 N
Lasten	273.099	-133.395	139.704
Baten	-	259	259
Mutaties in reserves	195.502 V	266.912 N	71.410 N
Stortingen	490.266	208.946	699.211
Onttrekkingen	685.767	-57.966	627.801
Saldo	673.568 V	62.407 N	611.161 V

Paragraaf 1 Bedrijfsvoering

Inleiding

In deze periode is binnen bedrijfsvoering ingezet op verbetering van onze processen. Hierbij is op basis van een jaarplan ingezet op acties om de organisatie verder te helpen met actuele en betrouwbare informatie in dit digitale tijdperk. Daarbij worden de laatste projecten vanuit de impuls aan informatiebeheer afgerond. Ter uitvoering van de verplichting tot actieve openbaarmaking is een (publicatie)platform ingericht waarmee de verplichte informatie openbaar kan worden gemaakt bij een afgehandeld Woo-verzoek.

Er is gewerkt aan de versterking van de positie van de Provincie Noord-Brabant als aantrekkelijk werkgever. Hierbij is een traject gestart voor talentontwikkeling van onze medewerkers, een nieuwe arbeidsmarktcampagne ontwikkeld en gelanceerd en een project gestart waarin het wervingsbeleid wordt aangescherpt. Wat betreft het ziekteverzuim zijn in de afgelopen periode verschillende acties ingezet zoals aanscherping van de rollen in de verzuimbegeleiding en betere afspraken met de Arbodienst.

De provincie heeft sinds 2023 afspraken met de belastingdienst in het kader van de onderlinge relatie vastgelegd in een convenant Horizontaal Toezicht. Waar in het verleden bij de toezicht rol van de belastingdienst sprake was van "tell me" is dit verschoven naar "show me". De afgelopen en komende periode zijn en worden extra inspanningen gepleegd om invulling te geven aan de convenant afspraken en de mogelijke risico's te beheersen.

Wat willen we bereiken?

Organisatieontwikkeling

Aantrekkelijk werkgeverschap

Datagedreven werken, informatiebeheer en Digitale transformatie

Wet open overheid

Rechtmatigheidsverantwoording GS

Frauderisicobeheersing

Inzake frauderisicobeheersing wordt een deel van het gestelde doel behaald. De uitwerking van het fraudeprotocol en -responsplan in een beleidsregel wordt meegenomen in de verdere opzet en inrichting van het centraal meldpunt. De mate waarin de beleidsregel in 2024 vervolgens kan worden gerealiseerd hangt af van de snelheid van inrichting van het centrale meldpunt.

Wat gaan we daarvoor doen?

Medewerker tevredenheid/goed werkgeverschap

Via het medewerkersonderzoek meten we periodiek de tevredenheid van medewerkers en waar nodig worden acties geformuleerd en uitgevoerd om deze score te verbeteren.

Indicator: Score tevredenheid medewerkers in het medewerkersonderzoek: streefwaarde 7,4

Ziekteverzuim

Indicator: Verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar: streefwaarde: 5,50%

De eerste effecten van de ingezette aanpak worden zichtbaar. In de afgelopen drie maanden is het ziekteverzuim aanzienlijk gedaald: het verzuimpercentage in de periode april 2024 - juni 2024 bedraagt 5,46%. Daarmee komt het voortschrijdend gemiddelde over de afgelopen 12 maanden op 6,44%. In de afgelopen periode zijn er op verschillende vlakken acties ingezet. De processen rondom verzuimbegeleiding zijn in kaart gebracht, er zijn verbeterplannen ontwikkeld en de rollen in de verzuimbegeleiding zijn aangescherpt. We nemen zelf een sterkere rol in de begeleiding van zieke medewerkers, de Arbodienst heeft haar werkwijze hierop aangepast. Er loopt inmiddels een aanbesteding, in de uitvraag is gestuurd op een partij die de organisatie gaat ondersteunen in de nieuwe aanpak.

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

Indicator	2024	2025	2026	2027
Norm Quotumwet* (aantal fte)	49,4	49,4	49,4	49,4

* De norm Quotumwet wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage.

Telefonische bereikbaarheid

Indicator: Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen is 85% (januari-mei 2021: 85%) en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

Tijdige afhandeling van facturen

Indicator: 90% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

Tijdige afhandeling van subsidies

Indicator: 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Indicator: 90% binnen de termijn afgehandelde bezwaarschriften en administratieve beroepen

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De kostenstijging van de energielasten leiden tot een tekort op het betreffende budget. In 2024 en 2025 wordt deze kostenstijging, uitgaande van het huidige kostenniveau, opgevangen binnen de totale bedrijfsvoeringskosten. In samenhang met de aanbesteding van een nieuw energiecontract, zal voor de dekking van de lasten vanaf 2026 een nieuwe afweging moeten worden gemaakt met het dan beschikbare beeld van de lasten vanaf dat moment.
- De huidige economische situatie en ontwikkelingen in de wereld hebben tot gevolg dat we te maken hebben met prijsstijgingen en er is sprake van een krappe arbeidsmarkt, wat leidt tot hogere kosten voor inhuur binnen bijv. ICT.
- Met het Persoonlijk Budget Duurzame Inzetbaarheid (PBDI, voorheen: Persoonlijk ontwikkelbudget) hebben de medewerkers de beschikking over een budget dat ze in een periode van vijf jaar kunnen inzetten voor ontwikkeling, opleiding en scholing. Gezien het meerjarige karakter van dit budget en het initiatief vanuit de medewerkers, is de realisatie van het PBDI moeilijk te plannen. Bij de Slotwijziging zal bijstelling plaatsvinden op basis van de realisatie.

- Verwerking van de Levensfaseregeling en de inzet voor afspraken met de bonden over persoonlijke ontwikkeling, Arbo en waarden in het Organisatiekostenbudget vindt plaats op basis van de realisatie en werkelijke inzet. Bij de Slotwijziging zal een bijstelling plaatsvinden op basis van de lasten op dat moment.
- Projecten die vanuit toekomstbestendige organisatie worden uitgevoerd, worden gedekt vanuit de daarvoor gereserveerde middelen (reserve ontwikkeling bedrijfsvoering). Bij de slotwijziging zal mogelijk bijstelling plaatsvinden op basis van de realisatie en voortgang van de betreffende projecten tot dat moment.
- De planning m.b.t. de online klantenomgeving (klantenportaal) voor subsidieontvangers loopt uit, het geraamde budget voor 2024 zal dan ook niet volledig worden aangewend. Wel dient het budget beschikbaar te blijven voor de uitvoering in 2025. Op dit moment hebben we nog geen inzicht welk deel van het budget overgeheveld moet worden naar 2025, bij slotwijziging zal bijstelling plaatsvinden.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
Bedrijfsvoering	Begroting t/m wijz. 5	Wijziging 6	Begroting t/m wijz. 6
Lasten	184.124	15.270	199.394
Baten	184.124	15.270	199.394
Saldo baten en lasten	-	-	-